

**VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH
STUDIÍ, Z. Ú., ČESKÉ BUDĚJOVICE**

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

**VIKTIMIZACE A POMOC OBĚTEM TRESTNÝCH
ČINŮ A MIMOŘÁDNÝCH UDÁLOSTÍ**

Autor práce: Pavel Antoš, DiS.
Studijní obor: Bezpečnostně právní činnost
Forma studia: Kombinovaná
Vedoucí práce: Mgr. Bc. Josef Kříha, PhD.
Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

2021

VYSOKÁ ŠKOLA EVROPSKÝCH A REGIONÁLNÍCH STUDIÍ, z. ú.
Žižkova tř. 6, 370 01 České Budějovice

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Jméno a příjmení studenta: Pavel Antoš

Studijní program: Bezpečnostně právní činnost

Forma studia: Kombinovaná

Místo studia: Příbram

Název bakalářské práce: Viktimizace a pomoc obětem trestných činů a mimořádných událostí.

Název bakalářské práce v anglickém jazyce: Victimization and assistance to victims of crime and emergencies.

Katedra: Katedra právních oborů a bezpečnostních studií

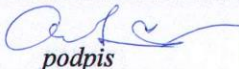

Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Bc. Josef Kříha, PhD.

Datum zadání bakalářské práce: říjen 2020

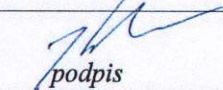
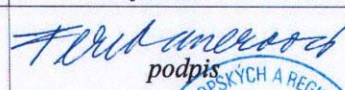

CÍL BAKALÁŘSKÉ PRÁCE:

Hlavním cílem bakalářské práce bude charakterizovat viktimizaci z pohledu vědní disciplíny viktimologie a specifikovat jednotlivé prvky pomoci obětem, jakož i účinné způsoby viktimologické prevence.

Vedlejším cílem práce bude formou empirického výzkumného šetření, komparativně reflektovat možné způsoby pomoci obětem s odlišným mechanismem vzniku viktimizace, jmenovitě obětem kriminality od osob zasažených jinou mimořádnou událostí.

Student: Pavel Antoš, DiS.	6.11.2020	 podpis
Vedoucí práce: Mgr. Bc. Josef Kříha, PhD.	6.11.2020	 podpis

Schvaluji zadání bakalářské práce:

Vedoucí katedry: doc. JUDr. Roman Svatoš, Ph.D.	23. 11. 20 datum	 podpis
Prorektorka pro studium a vnitřní záležitosti: RNDr. Růžena Ferebauerová	1. 12. 20 datum	 podpis
Pověřený rektor: doc. Ing. Jiří Dušek, Ph.D.	1. 12. 2020 datum	 podpis

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, na základě vlastních zjištění a s použitím odborné literatury a materiálů uvedených v seznamu použitých zdrojů.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce v elektronické podobě ve veřejně přístupné části infodisku VŠERS, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky vedoucího a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce systémem na odhalování plagiátů.

.....

Děkuji vedoucímu bakalářské práce Mgr. Bc. Josef Kříhovi, PhD., za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce. Také děkuji všem, kteří se zapojují do pomoci obětem trestných činů a osobám zasaženým mimořádnou událostí, jejichž důležité práce si velice vážím.

ABSTRAKT

ANTOŠ, P. *Viktimize a pomoc obětem trestných činů a mimořádných událostí.: bakalářská práce.* České Budějovice: Vysoká škola evropských a regionálních studií, 2021. 62 s. Vedoucí bakalářské práce: Mgr. Bc. Josef Kříha, PhD.

Klíčová slova: Asistenční centrum pomoci, mimořádná událost, nevládní neziskové organizace, oběť, pachatel, pomoc obětem, Probační a mediační služba ČR, psychosociální intervence, trestný čin, typologie obětí, viktimizace, viktimnost, zásady jednání.

Věcná část bakalářská práce (dále jen „**práce**“) má ambici formou teoretického a empirického vhledu objasnit tzv. proces „viktimizace“, při kterém se člověk stává obětí trestného činu. Jsou zde popsány okolnosti, které zásadním způsobem ovlivňují pravděpodobnost útoku na oběť a to jak z pohledu sociální příslušnosti, tak i behaviorálních nebo osobnostních vlastností. Teoreticko-praxeologickým cílem práce je orientace na pravidla jednání s takovou obětí a postupy při poskytování pomoci, jejímž účelem je zmírnit negativní dopady trestného činu. Empirická část práce je mj. vedena formou výzkumné metody tzv. "řízených rozhovorů". Práce se dále věnuje způsobům prevence viktimizace. Vedlejším cílem práce je komparace podobností a dílčích rozdílů pomoci obětem trestných činů od pomoci osobám zasaženým závažnou mimořádnou událostí, jako jsou přírodní katastrofy nebo průmyslové havárie, provedením empirického šetření.

ABSTRACT

ANTOŠ, P. *Victimization and assistance to victims of crime and emergencies: Bachelor Thesis*. České Budějovice: The College of European and Regional Studies, 2021. 62 p. Supervisor: Mgr. Bc. Josef Kříha, PhD.

Key words: assistance centre. Crime, emergency, NGOs, perpetrator, principles of conduct, Probation and Mediation Service of the Czech Republic, psycho-social interventions, victim, victim assistance, victim typology, victimology, victimization.

This bachelor thesis deals with a process in which a person becomes a victim of a crime. There are described circumstances that fundamentally affect the likelihood of an attack on the victim, both in terms of social affiliation and behaviour or personality characteristics. The work is further oriented to the rules of dealing with such a victim and procedures for providing assistance to mitigate the negative impacts of the crime. Another part of the work is focused on similarities and partial differences of assistance to victims of crime from assistance to persons affected by a major emergency, such as natural disasters or industrial accidents.

Obsah

Úvod.....	9
1 Cíl a metodika bakalářské práce	11
2 Viktimologie.....	12
2.1 Terminologie oběti trestného činu.....	12
2.2 Historie viktimologie.....	13
3 Viktimizace	14
3.1 Oběti trestných činů.....	14
3.1.1 Primární viktimizace	14
3.1.2 Sekundární viktimizace.....	15
3.1.3 Terciální viktimizace.....	17
3.1.4 Reviktimizace.....	17
3.1.5 Prevence viktimizace	19
3.2 Osoby zasažené mimořádnou událostí	20
4 Viktimnost.....	21
4.1 Typologie obětí.....	22
5 Pomoc obětem trestných činů	24
5.1 Laická pomoc	24
5.2 Jednání s obětí	25
5.2.1 Pocit bezpečí	26
5.2.2 Pocit důvěry	26
5.2.3 Emapie	27
5.2.4 Informace	27
5.3 Odborná pomoc	28
5.3.1 Psychologická intervence.....	28
5.3.2 Sociální pomoc.....	30
5.3.3 Peněžité pomoc	31
5.3.4 Právní pomoc	32

5.4	Probační a mediační služba ČR.....	34
5.5	Bílý kruh bezpečí, z.s.	35
5.5.1	Rozhovor s poradkyní organizace Bílý kruh bezpečí z.s.	35
5.5.2	Případové kazuistiky s postupy konkrétní pomoci ze strany organizace Bílý kruh bezpečí z.s.	39
6	Pomoc osobám zasaženým mimořádnou událostí.....	42
6.1	Evakuační střediska	42
6.2	Asistenční centrum pomoci	43
6.3	Psychosociální krizová pomoc při mimořádných událostech	44
6.3.1	KIP tým	45
6.3.2	Podpora pomáhajícím osobám	46
7	Taktické cvičení složek IZS s aktivací Asistenčního centra pomoci.....	48
7.1	Aktivace asistenčního centra pomoci	48
7.2	Personální obsazení	49
7.3	Rozdělení sektorů	50
7.4	Psychosociální pomoc	50
7.5	Další služby asistenčního centra pomoci.....	52
7.6	Dílčí a zevšeobecňující výstupy kapitoly č.7	53
8	Komparace dílčích rozdílů a podobností pomoci.....	54
8.1	Mechanismy vzniku a příčiny	54
8.2	Prevence	54
8.3	Laická pomoc	55
8.4	Odborná pomoc	56
	Závěr.....	58
	Seznam použitých zdrojů	60
	Seznam zkratk	62

Úvod

Už od prvopočátků civilizace byl jeden ze základních principů fungování lidské společnosti spatřován v jednotě silného celku. Aby mohla být tato teze zachována, bylo nutné ochránit každého jedince společenství, ať už před útoky na svou vlastní integritu či majetek, nebo pomoci těm, kteří se stali obětí neštěstí. Tato pravidla solidarity se dlouhodobým vývojem stala součástí závazného právního řádu demokratických zemí, ovšem je zřejmé, že do zcela spravedlivého stavu povede ještě dlouhá a strastiplná cesta. Avšak donedávna bylo hlavním objektem zájmu spravedlnosti zejména usvědčení a potrestání viníka, přičemž právům a potřebám oběti nebyla věnována dostatečná pozornost. Ale postupným rozvojem společenských hodnot se začal klást důraz nejen na pachatele a náhradu způsobené materiální škody, ale i na ochranu duševních a sociálních potřeb oběti, které mohou být deliktem v nemalé míře zasaženy. Trestným činem může dojít k dlouhodobému omezení běžného fungování člověka, a to po stránce materiální, fyzické nebo psychické. Související psychická traumata se oběti často dotýkají mnohem více, než samotný trestní skutek. Na osobu které bylo trestným činem ublíženo, se tedy začíná pohlížet nejen jako na poškozeného s určitými procesními právy, ale jako na oběť s potřebou zvláštní péče, ohleduplného zacházení či poskytnutí potřebných informací a rad. Postupem času si odborníci na lidskou mysl začali uvědomovat i skutečnosti o dalším následném psychickém zraňování, které na sobě oběť často pocítuje v souvislosti s průběhem trestního řízení, nebo činností senzacechtivých žurnalistů. Jednání profesionálů s obětí by mělo být vedeno kvalifikovaným způsobem, na který by měli být připraveni odborným proškolením. Právě pro ochranu obětí se v tomto směru ve vyspělých demokratických zemích upravuje legislativa postupů, tak aby to co následuje po samotném útoku, v co nejmenší míře postihlo nitro oběti.

Nicméně již není možné legislativně upravit chování nejbližšího i širokého okolí, tedy rodinu, přátele nebo veřejnost, kteří mají na vnímání celé situace oběti neméně závažný vliv. Problematika této sekundární viktimizace je prozatím nedostatečně prozkoumána, a i když jsou zde metody ke snížení a zvládnutí negativní psychické zátěže, chybí systém komplexního řešení.

Obdobné potřeby nemají pouze oběti úmyslných trestných činů, ale i osoby, které byly zasaženy nehodou, přírodní katastrofou či jinou mimořádnou událostí, jež se hluboce dotkla jejich osobních životů. Oba druhy událostí vyžadují obdobné principy zacházení

a to právě proto, aby se minimalizovalo riziko dalšího prohloubení již vzniklého traumatu a aby se takto zasažený člověk mohl co nejdříve navrátit do plnohodnotného života.

Cílem práce tedy bude charakterizovat nejen teorii vzniku a dopadů viktimizace, ale autor se také zaměří na způsoby pomoci a zásady jednání s oběťmi trestných činů, katastrof, nehod či jiných mimořádných událostí. Mimo jiné zde bude vycházet i z vlastních profesních zkušeností.

1 Cíl a metodika bakalářské práce

Hlavním cílem práce bude charakterizovat viktimizaci v optice vědní disciplíny viktimologie, která je součástí širšího oboru kriminologie. Práce bude dále úžeji specifikovat jednotlivé prvky pomoci obětem, jakož i účinné způsoby viktimologické prevence.

Vedlejším cílem práce bude formou empirického kvalitativního výzkumného šetření, komparativně reflektovat možné způsoby pomoci obětem s odlišným mechanismem vzniku viktimizace, jmenovitě obětem kriminality od osob zasažených jinou mimořádnou událostí.

Věcná část práce se bude zabývat teoretickým a empirickým objasním tzv. procesu „viktimizace“, při kterém se člověk stává obětí trestného činu. Formou teoretického vhledu širěji objasní základní východiska s pojmosloví zkoumané tematické oblasti a budou zde charakterizovány okolnosti, které zásadním způsobem ovlivňují pravděpodobnost útoku na oběť a to jak z pohledu sociální příslušnosti, tak i behaviorálních nebo osobnostních vlastností. V intencích teoreticko-praxeologického vhledu bude demonstrovat pravidla jednání s takovou obětí a odborně reflektované postupy při poskytování pomoci, jejímž účelem je zmírnit negativní dopady trestného činu. V rámci užšího tematického vhledu formou užitého rozboru konkrétních postupů a kazuistik budou komparovány podobnosti a dílčí rozdíly pomoci obětem trestných činů od pomoci osobám zasaženým závažnou mimořádnou událostí, jako jsou nehody, přírodní katastrofy nebo průmyslové havárie.

2 Viktimologie

Viktimologie je vědním odvětvím, jehož pojmenování vychází z latinského výrazu „Victima“ neboli oběť. Tento obor se zabývá vzájemně souvisejícím okruhem skutečností, které se vážou na osoby, jež se staly obětí trestného činu. Předmětem jeho výzkumu je mimo jiné charakteristika oběti, která může zásadním způsobem ovlivnit samotný proces viktimizace, ale i související faktory kterými jsou například sociální prostředí, riziková behaviorální aktivita nebo vztah a interakce s pachatelem. Právě ve spojitosti k uvedeným vlastnostem lze diferencovat početnou typologii obětí, které jsou širěji klasifikovány v jedné z níže uvedených kapitol. Avšak prvotním cílem viktimologie je porozumět mechanismu zrodu samotné viktimizace a tím minimalizovat míru ohrožení potencionálních obětí, zejména užitím efektivních prvků viktimologické prevence a na opačné straně pomoci těm, kteří již trestnou činností postiženi byli.

Ovšem tato vědní disciplína se v širším pojetí nezabývá výlučně pomocí obětem trestných činů, nýbrž i lidem zasaženým vážnou nehodou, přírodní katastrofou nebo válkou. Osoby, jímž vznikla podstatná újma v konsekvenci jiných než kriminálních příčin, potřebují srovnatelnou ohleduplnost a pomoc jako oběti trestné činnosti, za užití obdobných principů a profesionálních metod.¹

Viktimologie nám tedy v kontextu s dalšími vědními obory zodpovídá na otázky, jak obětem pomoci po stránce psychologické, sociální a materiální, a také jakým směrem by se měl ubírat vývoj související právní legislativy.

2.1 Terminologie oběti trestného činu

Termínem oběť se rozumí pouze konkrétní fyzická osoba, která byla trestným činem usmrcena, zraněna anebo ohrožena na životě či zdraví, nebo jí byla způsobena škoda na majetku nebo škoda morální, byla omezena na svobodě nebo jiných právech, nezávisle na tom, zda jí bylo přiznáno procesní postavení poškozeného.²

---

¹ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha, 2019, s. 169-174

² MAREŠOVÁ, A., MARTINKOVÁ M. *O významu poznání obětí trestné činnosti* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2009 [cit. 2021-01-12]. s.1. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx>>.

2.2 Historie viktimologie

Viktimologie je poměrně novou vědní disciplínou, o které dodnes panují neshody, zda se jedná o vědu samostatnou, nebo je součástí kriminologie tedy podstatně širšího vědního oboru o zločinnosti jako celku.

Za zakladatele viktimologie je považován německý psycholog Hans Von Hertig, který se podrobně věnoval viktimologickému výzkumu již v roce 1948 a ve stejném roce vydal svou publikaci „*The Criminal and his Victim*“.³ Hertig zaměřil svůj výzkum na charakteristiku a typové diferenciaci obětí, které mohou podle specifických kritérií závažným způsobem ovlivnit pravděpodobnost vzniku vlastní viktimizace. Jedním z dalších průkopníků viktimologické vědní disciplíny byl rumunský kriminolog židovského původu Benjamin Mendelson, jehož výzkum byl motivován jednak zkušenostmi v oblasti obhajoby pachatelů trestných činů a také utrpením židovských obětí nacistického holokaustu.

Od druhé poloviny dvacátého století se již viktimologií zabývalo množství odborníků v oblasti kriminologie, psychologie, filozofie či práva a byl publikován nespočet výzkumů, byť někdy i se zcela protichůdnými názory. Ačkoli se postupem času jednotlivá stanoviska v oblasti viktimologie sjednocují, jsou dodnes témata této problematiky dosti živá. Avšak navzdory zdánlivé nejednotnosti názorů dala tato vědní disciplína v některých zemích vzniknout závazným pravidlům, postupům i právním předpisům. V České republice je stěžejním právním předpisem zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o obětech TČ**“).⁴

---

³ HENTIG, H., *The criminal & his victim: studies in the sociobiology of crime*. New York: Schocken Books, 1979. 461 s., ISBN 978-0805206142.

⁴ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha, 2019, s. 169-171

3 Viktimizace

Pojmem viktimizace je rozuměn proces, při kterém se z člověka stává oběť. A to jak úmyslně spáchaným trestným činem, tak i škodlivým působením mimořádné události, jako jsou přírodní katastrofy nebo průmyslové havárie a nehody.

3.1 Oběti trestných činů

Při viktimizaci se jedná o poškozování oběti celým řetězcem událostí, které počínají samotným trestným činem. Avšak často v návaznosti na primární útok následují i další zraňující děje, které jsou i bez dalšího přímého přičinění pachatele. Z tohoto pohledu lze rozlišit viktimizaci na tři základní stadia, tedy viktimizaci primární, sekundární a terciální

3.1.1 Primární viktimizace

Primární viktimizace je vždy způsobena přímým konáním pachatele a jeho důsledkem může být újma:⁵

- **Fyzická**, na zdraví či životě;
- **Finanční**, způsobená ztrátou, nebo poškozením majetku;
- **Emocionální**, která se však u jednotlivých obětí může individuálně lišit dle osobnostních predispozic.

Fyzická a materiální újma je sice dobře vyčíslitelná, ovšem to se již nedá říci o souvisejících psychických a emocionálních důsledcích. I psychická újma může výrazným způsobem omezit běžný způsob života, osobní i pracovní výkony a tím prohloubit finanční ztrátu, vzniklou bezprostředně po spáchání činu nebo rekonvalescenci fyzického zranění. Odezva na prožitou újmu se liší dle druhu a závažnosti trestného činu, okolností a osobnosti oběti. K viktimizaci většinou dochází náhle, bez předchozího varování a poškozený se často dostává do silné stresové situace. Tato bezprostřední reakce se může projevit jako šok, ztuhnutí, útek, apatie, výbuch vzteku, zmatenost nebo aktivní obrana. Ovšem emocionální následky se neomezují pouze na akutní stresovou reakci přímo při činu a bezprostředně po něm. Psychická odolnost oběti předurčuje dobu, za jakou se s následky vyrovnává a zasažená osoba se ještě po dlouhý čas může potýkat s pocity strachu, napětí, nedůvěry, nebo bezmocnosti

---

⁵ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha, 2007, s.14

či ztráty životní motivace. Psychické trauma je často doprovázeno i fyziologickými procesy, jako je třes, pocení nebo poruchy spánku a paměti. Postupem času projde oběť fází adaptace a v ideálním případě událost zcela zpracuje a navrací se do běžného života. Dlouhodobá chronická reakce na stres se nazývá „post-traumatická stresová porucha“ a její zvládnutí se neobejde bez odborné psychologické pomoci. Posttraumatická stresová porucha se může projevit i s výrazným zpožděním po odeznění akutní stresové reakce a po uplynutí doby bez jakýchkoliv příznaků.⁶

3.1.2 Sekundární viktimizace

Za sekundární viktimizaci považujeme následné a často nadbytečné emocionální zraňování oběti v souvislosti s průběhem trestního řízení, nesprávné reakce nejbližšího okolí a veřejnosti, nebo necitlivého přístupu sdělovacích prostředků. Dalo by se říci, že trestný čin je příčinou začátku dalších psychicky náročných situací, kterými je oběť nucena projít z důvodu formálních i neformálních procesů, za přispění necitlivého přístupu ostatních, byť i profesně způsobilých osob. K sekundární viktimizaci dochází velice často, ovšem její výskyt není pravidlem a vznik i průběh lze ovlivnit.

Nejvýznamnějším zdrojem sekundární viktimizace jsou orgány činné v trestním řízení, které vnímají oběť především jako zdroj důkazů a informací. Policie je veřejností vnímána spíše jako represivní složka a samotná komunikace s policistou ve stroze zařízené úřední místnosti může v oběti vyvolat nepříjemné pocity. Policista, který s obětí jedná, se mnohdy chová chladně, nedůvěřivě a postiženému neposkytne dostatečné informace týkající se trestního řízení. Někteří policisté také vystupují neochotně a oběti dávají najevo, že jim oznámením přidává zbytečnou práci. Poškozený je při výslechu nucen si znovu vybavit a reprodukovat silně traumatizující vzpomínky a to zejména u závažných trestných činů násilné či sexuální povahy.⁷

---

⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 4. vydání, Praha, 2004. s 189-193

⁷ MAREŠOVÁ, A., MARTINKOVÁ M. *O významu poznání obětí trestné činnosti* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2009 [cit. 2021-01-12]. s. 5-6. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx>>.

Dalším výrazně stresujícím okamžikem bývá setkání s pachatelem při soudním řízení, kdy už samotný pohled na útočníka může oběť doslova ochromit, nehledě na možnost vyhrožování a zastrašování. Velkou roli v sekundární viktimizaci mohou hrát i obhájci obviněného, kteří zvolí agresivní styl obhajoby a tím znevěrohodní osobu oběti. Také samotný verdikt soudu o vině a trestu pachatele může způsobit ztrátu víry ve spravedlnost a pocity neuspokojivého zadostiučinění. Avšak jedna z nejméně pochopitelných situací nastává u soudního líčení, kdy není pachatel vazebně stíhán a často vyčkává společně s poškozeným na chodbě před jednací síní.

Průběh sekundární viktimizace také velmi ovlivňuje chování blízkého okolí, zejména rodiny, přátel nebo spolupracovníků. Pro zmírnění dopadů sekundárních ran je důležité, aby oběť cítila podporu, důvěru a empatii. Právě ti nejbližší mohou oběti nejvíce pomoci, protože vědí, co ji pomáhá a naopak zraňuje. Avšak i mnoho lidí v okolí oběti dělá závažné chyby a to jak zaujetím postoje a mylného pohledu na situaci, nebo přímo v komunikaci s postiženým. Nejčastější chybou je bagatelizace činu a následků, vyhýbání se hovoru o souvisejících tématech a snahu, aby oběť na vše co nejdříve zapomněla. Taktéž není vhodné vnímat oběť jako nemocného, kterému pomůže klid, odpočinek a léky. Ještě závažnější bývá obviňování poškozeného ze spoluviny a činí ji z části odpovědnou z toho, co se stalo. Část veřejnosti také podléhá mýtům a chybným stereotypům o oběti. Toto se týká zejména sexuálně motivovaných trestných činů a domácího násilí, kdy je vina nesprávně přičítána zejména jednání samotné oběti. Byť behaviorální faktory hrají určitou roli v míře viktimnosti, tedy zvýšení pravděpodobnosti, že se někdo stane obětí trestného činu, nelze tuto vlastnost generalizovat. Dokonce ani v případech, kdy oběť svým chováním „nahrála“ pachateli, neměli bychom ji z podílu vinit, protože nikdo nemá právo jinému ublížit, byť mu poškozený cestu k činu usnadnil.⁸

Dalším významným zdrojem sekundární viktimizace bývají média. Senzacechtiví novináři leckdy překračují hranice soukromí, poškozeného obtěžují osobními otázkami a necitlivě vyžadují vylíčení podrobností o útoku či osobních pocitech. Oběti se někdy z médií dozvídají silně traumatizující detaily o události dříve než z oficiálních zdrojů, které by měly být předány profesionálním a ohleduplným způsobem.

---

⁸ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha, 2007, s.16-22

3.1.3 Terciální viktimizace

Terciální viktimizace vychází ze schopnosti nebo spíše neschopnosti oběti vyrovnat se s emocionálními ranami ani po dlouhé době od zasažení trestným činem. Zde dochází k nevratné změně osobnosti oběti a jejímu dosavadnímu chování. Oběť není schopna se odpoutat od traumatizujících vzpomínek a pokračovat ve způsobu běžného života, který probíhal před takto zraňující událostí. Trvalá neschopnost adaptace vyplývá z osobnostních rysů a psychické odolnosti takového jedince. V tomto případě již nastupuje intenzivní psychologická intervence, a pokud se jeví jako neefektivní, potlačují se negativní příznaky vhodnou medikací, psychiatrickou hospitalizací nebo zásadním přizpůsobením životního stylu okolnostem.

Termín terciální viktimizace se používá také pro označení širšího okruhu obětí, které událost negativně zasáhla. Může se jednat o pozůstalé po zavražděné osobě, osoby vyživované, které po finanční újmě vyživovatele přišly o prostředky, nebo jiné osoby, které újmu oběti pociťují jako vlastní.⁹

3.1.4 Reviktimizace

Dlouhodobé statistiky trestné činnosti nám odkryly zajímavý a dosud ne zcela prozkoumaný fenomén, vzniku mnohočetné oběti. U osoby, která se již stala obětí trestného činu, je zvýšené riziko opakování, tedy že se stane obětí znovu a to stejným, nebo obdobným druhem trestné činnosti. Logickým uvažováním lze vyvodit, že se nemůže jednat o shodu nijak nesouvisejících náhod, nýbrž zde bude mezi opakovanými činy příčinná souvislost. Kvantitativní analýza ukázala, že reviktimizace se týká zejména níže uvedených druhů kriminality:¹⁰

- loupeže;
- domácího násilí;
- školní šikany;
- krádeže vozidel;
- vandalismus;
- sexuální delikty;

⁹ MAREŠOVÁ, A., MARTINKOVÁ M. *O významu poznání obětí trestné činnosti* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2009 [cit. 2021-01-12]. s. 6. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx>>.

¹⁰ MARTINKOVÁ, M. *Zkušenosti obyvatel České republiky s některými delikty- výsledky viktimologického výzkumu*. [online]. Praha: Institut kriminologie a sociální prevence, 2007 [cit. 2021-01-12]. s. Dostupné z WWW: <<https://www.mvcr.cz/soubor/viktim-zkusenosti-obyvatel-cr-pdf>>.

- rasisticky motivované útoky;
- stalking;

V případech, kdy není hmotným předmětem útoku přímo živý člověk, nelze uvažovat o jiných příčinách reviktimizace, než je vhodná příležitost nebo předchozí zkušenost pachatele. Tím může být například nedostatečně zabezpečené motorové vozidlo na odlehlém a nehlídaném místě, nebo objekt vandalismu na obvyklé trase opilců z restauračního zařízení. Také u domácího násilí lze počítat s pravděpodobností útoků ze strany totožného pachatele vůči téže oběti a v tomto případě se jedná o čin spíše pokračující. V opačném případě lze usuzovat, že týraná žena má sklony vybírat si partnery s násilnou povahou, byť ji zpočátku nedokáže dostatečně rozpoznat. Avšak příčiny reviktimizace u ostatních druhů vícečetných trestných činů spáchaných v krátké době na jedné oběti jsou zatím předmětem rozporuplných diskuzí s nejasnými závěry. Viktimologické výzkumy posledních let zavrhyly teorii o existenci tzv. predestinované oběti, kterou má být osoba, která na sebe váže pozornost pachatele, a to byť na první pohled neznatelnými rysy. Ačkoli byla tato teorie odbornou veřejností označena za mýtus,¹¹ tak já se s ohledem na mé předchozí profesní zkušenosti s tímto názorem neztotožňuji. V případě vnitřní diferenciacce odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody se vězni rozdělují do zvláštních skupin mimo jiné dle rizika na nich páchaného fyzického násilí nebo šikany ze strany spoluvězňů. Tato skupina odsouzených se nazývá MON, tedy „možný objekt násilí“ a skládá se z vězňů vytypovaných mimo jiné dle rizikových osobnostních znaků. Může se jednat o vězně, kteří jsou výrazně asteničtí, projevují plachost nebo jiné známky slabosti. Totéž by mohlo platit i za zdmi věznice, kdy pachatel vycítí snadnou kořist a jde cestou nejmenšího odporu. Samozřejmě spáchání předchozího činu na oběti zcela jistě po určitou dobu zanechá psychické následky, které lze charakterizovat jako strach, nejistotu, přičemž právě tyto vlastnosti mohou být signálem pro pachatele k útoku. Avšak z tohoto pohledu nelze považovat za mýtus, že pachatel může takové vlastnosti spatřit ještě před útokem prvním u člověka zatím jinak nedotčeného, kterému jsou tyto rysy vlastní. Samozřejmě velkou roli u následné viktimizace hrají nejen faktory osobnostní, nýbrž i sociální a behaviorální, tedy takzvané viktimogenní faktory, popsané níže v kapitole 3 Viktimnost.

---

¹¹ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha, 2007 s. 41

3.1.5 Prevence viktimizace

Viktimologickou prevencí obecně rozumíme jednak volby optimálních způsobů chování oběti v situacích bezprostředně souvisejících s kriminálním útokem, nebo také přijímání dalších vhodných preventivních opatření.¹²

Prevence viktimizace se stala předmětem činnosti policie, místní samosprávy i nevládních neziskových organizací. Prevence primární viktimizace spočívá zejména v prevenci kriminality jako takové, prováděné zejména hlídkovou činností Policie ČR a městských či obecních policií. Dalším způsobem je osvěta veřejnosti prostřednictvím vydávaných tiskovin, nebo besed na školách, domovech pro seniory nebo jiných zařízeních. Vhodnou prevencí může být také výuka sebeobranu a nácvik zvládnutí krizových situací.

Prevence sekundární viktimizace spočívá v systematickém proškolení profesionálů, zejména orgánů činných v trestním řízení v oblasti vhodné komunikace s oběťmi trestných činů a poskytování všech potřebných informací. Zásadní roli v této oblasti má i Probační a mediační služba ČR¹³ a množství nevládních neziskových organizací, v čele s Bílým kruhem bezpečí.¹⁴

Preventivní činnost již nelze aplikovat na viktimizaci terciální, kdy již musíme použít cílenou psychologickou intervenci nebo lékařskou pomoc na uzdravení již zasažené mysli oběti.

---

¹² VÁLKOVÁ, H., KUČTA, J., HULMÁKOVÁ, J. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vydání. Praha, 2019, s.174

¹³ *Projekt restorativní justice 2019-2023* [online]. Praha : Probační a mediační služba ČR, 2019 [cit. 2021-01-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.pmscr.cz/restorative-justice-strategies-for-change/>>

¹⁴ *Školení odborníků BKB* [online]. Praha : Bílý kruh bezpečí, [cit. 2021-01-20]. Dostupné z WWW: <<https://www.bkb.cz/pro-odborniky/kurzy/>>

3.2 Osoby zasažené mimořádnou událostí

I když se jedná oproti trestné činnosti o zcela jiné mechanismy vzniku viktimizace, jsou zde patrné společné rysy. U obou druhů je téměř nemožné se riziku zcela vyhnout, ale i zde je možné nebezpečí zmírnit. Podobně jako u behaviorálních faktorů kriminální viktimizace zde můžeme provést preventivní bezpečnostní opatření, která pomohou snížit riziko vzniku některých událostí nebo zmírnit jejich následky. Samozřejmě není možné usměrnit vliv přírodních, zejména meteorologických činitelů a ani většina jednotlivců nemůže ovlivnit riziko vzniku závažné průmyslové havárie. V takových případech může být oběti způsobena obdobná újma jako u trestného činu, tedy újma fyzická, materiální i emocionální. A také tato oběť vyžaduje srovnatelné zásady pomoci a komunikace, vyjádření soucitu, empatie a porozumění. Dokonce i oběti mimořádných událostí mohou být sekundárně viktimizovány nesprávným postupem orgánů veřejné správy, špatným jednáním okolí nebo nedostatečně či nespravedlivě poskytovanou pomocí. Také netaktní postup sdělovacích prostředků může oběti citlivě zasáhnout a prohloubit stávající trauma. Zásadním rozdílem oproti záměrně páchané viktimizaci bývá absence konkrétního viníka a oběť se lépe smíří s ranou osudu, než záměrným ublížením a často oběť ví, že v tom není sama. Také praktická i psychosociální pomoc se v takových hromadných případech poněkud liší od individuálně zasažených obětí trestných činů. Jednotlivé rozdíly jsou popsány v níže uvedených kapitolách, které se týkají pomoci obětem.

4 Viktimnost

Viktimností se rozumí míra pravděpodobnosti, se kterou se osoba může stát obětí trestného činu. Tato pravděpodobnost závisí na různých faktorech, kterými jsou zejména: ¹⁵

- věk;
- pohlaví;
- profese;
- sociální příslušnost;
- zdravotní a duševní stav;
- způsoby chování a
- osobnostní vlastnosti.

Kriminální statistiky ukazují, že oběťmi trestných činů se častěji stávají mladí lidé, kteří žijí aktivnějším a tím i rizikovějším způsobem života, vyplývající z určité neopatrnosti a nezkušenosti. Velkou míru na rizikovosti života nese i povaha zaměstnání. Je jisté, že osoby, jejichž pracovní náplň souvisí s ochranou hodnot před trestnou činností, jsou mnohdy sami napadeni při výkonu svého zaměstnání. Dalším rizikovým povoláním jsou například služby čerpacích stanic nebo heren a nonstop barů, které se častěji stávají oběťmi loupežných přepadení. V takových případech je pro pachatele příznivá noční doba provozu a menší pravděpodobnost přítomnosti dalších svědků. Sociální charakteristika potencionální oběti je asi jedním z nejzávažnějších viktimogenních faktorů. Osoby, které žijí na okraji společnosti, mají samy velice blízko jak k páchání trestné činnosti, tak ke skutečnosti stát se její obětí. Jedná se zejména o bezdomovce, narkomany, alkoholiky, gamblery nebo prostitutky. Osoby, které samy nezřídka porušují závazná pravidla soužití ve společnosti, se vzájemně sdružují a pohybují se v prostředí, jež je samo o sobě rizikové, byť i za jejich vlastního přičinění. Poslední významnou rizikovou skupinou jsou osoby, které mají nějaký zdravotní handicap. Nejčastěji se oběťmi stávají osoby s duševní poruchou, jako je lehká mentální retardace, protože takové osoby dostatečně nedokážou rozpoznat nebezpečí a přitahují na sebe pozornost. Zvýšené riziko mají i osoby s poruchou hybnosti nebo smyslů, protože zde je jisté, že nebudou reagovat jako zcela zdravý člověk a tím se stávají snadnou kořistí. ¹⁶

---

¹⁵ ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M., *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: 2004. s.28

¹⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vydání, Plzeň, 2013. s.187-195

4.1 Typologie obětí

Typologie oběti velice úzce souvisí s pravděpodobností vzniku viktimizace a jednotlivé typy určují mimo jiné i míru vlastní viktimnosti. Důležitým prvkem pro hodnocení typů oběti je zejména jejich předchozí chování a interakce s pachatelem. Viktimologie rozděluje oběti na pět základních skupin:

- zúčastňující se oběť;
- nezúčastňující se oběť;
- provokující oběť;
- latentní oběť a
- nepravá oběť.

Mezi zúčastňující se obětí a pachatelem proběhla nějaká interakce, jež byla motivací ke spáchání trestného činu. Kupříkladu se mohlo jednat o cizince, který si na ulici od překupníka vyměňoval valuty a ten spatřil značnou hotovost v cizincově peněžence. Po krátkém sledování byl překupníkem na vhodném místě přepaden a okraden. V tomto případě byla viktimnost oběti zvýšena její neopatrností.

Nezúčastňující se oběť pachatel neznal a nikdy s ní nepřišel do přímého kontaktu, nicméně si ji vyhlédl jako vhodný objekt svého činu. I když v takovém případě je míra rizikovosti nižší než u oběti zúčastňující, tak není možné riziko výrazně omezit. Jindy může být motivace zapříčiněna behaviorálními faktory poškozeného i bez předchozí interakce. Těmi mohou být neopatrnost nebo příznaky tak zvané predestinované oběti, byť by se mnou mnozí odborníci nesouhlasili.

Provokující oběť má významný podíl na vlastní viktimizaci z důvodu své aktivity vůči pachateli. Poškozený podcenil pachatelovu nebezpečnost, nebo takto mohl jednat zcela záměrně s vědomím následků. Příčinou takového chování může být i špatný odhad situace, předchozí stres, osobnostní predispozice nebo vliv návykových látek.

Latentní oběť je taková, která svou viktimizaci nedala najevo a nikomu neoznámila. Takový typ oběti je častý v souvislosti s domácím násilím, šikanou nebo sexuálními trestnými činy. Důvodem neoznámení bývá osobní nebo citová závislost na pachateli, výrazné zastrašování nebo strach ze sekundární viktimizace. Například oběti znásilnění se mohou bát stigmatizace své osoby a reakcí svého okolí či veřejnosti.

Příčinou latence trestné činnosti může být i ztráta důvěry v justiční systém, plynoucí z předchozích negativních zkušeností s policií a soudy.

Nepravou obětí se rozumí taková osoba, která se stala terčem útoku pachatele omylem. Dalo by se říci, že byla v nepravou dobu na nesprávném místě, podobala se cílenému objektu nebo vše bylo dílem náhody.¹⁷

Oběti se také dají rozdělovat podle cíle hmotného předmětu útoku a újmy, tedy na oběti v sexuální oblasti, násilí, s majetkovou újmou, újmou na cti nebo osobnosti a svobodě.

---

¹⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vydání, Plzeň, 2013. s. 101-102

5 Pomoc obětem trestných činů

Do konce dvacátého století byla pozornost orgánů justice zaměřena především na potrestání pachatele a trestní soud obět' vnímal zpravidla pouze jako poškozeného. Komplexní systém, vycházející z viktimologických poznatků téměř neexistoval a oběti byla většinou přiznána pouze náhrada způsobené materiální škody.¹⁸ Přístup k potřebným informacím byl komplikovaný a lidé se často cítili dezorientovaní. Psychologická pomoc byla do té doby veřejností považována za něco nenormálního a lidé se z obav nálepky „blázna“ raději pomoci tohoto druhu vyhýbali.¹⁹ Obdobná situace platila u osob zasažených mimořádnou událostí. V té době byla pozornost soustředěna především na ochranu obyvatelstva v souvislosti s politickou situací a civilní obranu před působením zbraní hromadného ničení. V této oblasti také chyběly praktické zkušenosti, vyplývající z menšího počtu závažných přírodních katastrof na území naší republiky. Od přelomu tisíciletí se začaly vytvářet systémové metody pomoci obětem a zvládání krizových situací. Avšak i přes značný pokrok v této problematice stále vážne implementace teoretických poznatků a obětem se dostává pouze dílčí část toho, co by mělo být samozřejmostí.

5.1 Laická pomoc

Za laickou pomoc považujeme jednání s obětí zejména ze strany nejbližšího okolí, ale také ze strany poučených profesionálů, jako jsou policisté, zdravotníci nebo hasiči. Obecnými zásadami jednání s obětí je zajištění pocitu bezpečí, důvěry, dostatečné poskytnutí informací a projevů empatie. Ovšem nejprve je potřeba si uvědomit, že obět' zasažená silně stresující událostí se nebude chovat zcela racionálně a že se jedná o normální odezvu na nenormální událost. Taková osoba může projevovat silné emoce všeho druhu i vůči svému okolí, a rozhodně by si každý, kdo s obětí přijde do styku, měl uvědomit, že i výbuch hněvu nelze brát osobně a že má zcela jinou, logickou příčinu. Vyjadřování emocí je přirozenou cestou ventilování negativní energie a nemělo by se jim bránit, pokud neznamenaají přímé ohrožení pro sebe či ostatní.²⁰

¹⁸ ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M., *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: 2004, s. 27

¹⁹ KOZELKA, P., *Kdo vyhledá pomoc psychologa?*, Praha: [online]. 2017, [cit. 2021-02-18]. Dostupné z WWW: <<http://psychoterapie-efektivne.com/kdo-vyhleda-pomoc-psychologa/>>.

²⁰ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha, 2007, s.126

5.2 Jednání s obětí

Okolí i rodinní příslušníci oběti často z pocitu ohleduplnosti k silným emocím dělají zásadní chyby, které se mohou projevit ve zbytečném prodloužení doby, kdy se oběť s traumatem vyrovnává, nebo může napáchat jiné i závažnější škody. Těmito chybami je zejména naprosté vyhýbání se hovoru o traumatizující události, ignorování skutečnosti trestného činu a vystupování s výrazem jako by se nic nestalo. Přátelé a rodina se snaží oběť přimět, aby už na onu situaci nemyslela a aby co nejdříve na vše zapoměla. Další zásadní chybou je chování k oběti jako k nemocnému. Snaží se zajistit klid na lůžku, odpočinek a uklidňující medikaci. Ovšem takový přístup blokuje přirozené procesy přijetí události, vyrovnání s traumatem se oddaluje a zážitek se vrývá hlouběji do paměti. Na čin nelze nikdy zapomenout. Jádrem psychologické podpory je povzbuzení oběti, aby svůj otřesný zážitek přijala a emocionálně zpracovala.²¹ Důležité je zajistit pocit bezpečí, být zasaženému na blízku a k nápomoci. Dle aplikace ustanovení § 21 zákona č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „**zákon o obětech TČ**“), jež přímo stanoví, že oběť má právo, aby ji k úkonům trestního řízení doprovázel důvěrník, kterého si sama zvolí. Avšak touto osobou by neměl být člověk, který byl událostí sám výrazně zasažen, a projevy empatie by neměly překročit takovou míru, aby oběť z podporovatele vycítila zoufalství a beznaděj. Naopak by z něj měla vyzařovat síla a jistota v tom co dělá. Oběť se často sama obviňuje ze selhání na místě činu a stydí se za slabost, nerozhodnost nebo neadekvátní reakci vůči pachateli. O takových myšlenkách je nutné mluvit a vnést do jednání logiku s ohledem na stres, kterému byla oběť vystavena. Většina lidí, která je nenadále zaskočena konáním útočnicka, reaguje jinak, než by reagovala za běžné situace. Ve vyprávění oběti by se naopak měly najít okamžiky, které nesou znaky racionality a síly, a takové části by se měly ocenit. Nikdy by postižený neměl být obviňován z předchozí neopatrnosti, důvěřivosti nebo naivity, byť by to byla pravda. Výčitky typu „Proč jsi za tmy procházela tou tmavou uličkou“ nebo „To jsi nepoznala, že je to feťák“ rozhodně oběti nepomohou a jsou zcela zbytečné, protože vzniklá situace oběť sama do budoucnosti poučí. Podobné chyby dělají i policisté, kteří mají dobrou místní znalost, a z jejich profesionálního pohledu se může zdát předchozí jednání oběti naprosto

---

²¹ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha, 2007, s.137

nelogické. Ale i v takových případech je nutné respektovat důstojnost oběti včetně jejího neuváženého jednání.²²

Probační a mediační služba ČR provádí v rámci projektu „Restorativní justice 2019-2023“ a již končícího projektu „Proč zrovna já II“ semináře a školení pro pracovníky, kteří přicházejí do kontaktu s obětí jako první, nebo poradce kteří poskytují právní informace a psychosociální podporu. Školení je zaměřeno mimo jiné na způsob jednání s oběti trestných činů a prevenci sekundární viktimizace.²³

5.2.1 Pocit bezpečí

Jedny z prvních osob, které přijdou s obětí do styku, bývají policisté, zdravotníci nebo hasiči. A to co oběť primárně potřebuje, je pocit, že je nebezpečí zažehnáno a teď už nic nehrozí. Pocit bezpečí je základní faktorem pro zmírnění akutní stresové reakce způsobené útokem. Sama o sobě přítomnost dalších lidí na místě svým způsobem zaručuje určité jistoty, ale i tak je doporučeno oběti vysvětlit, jaké jsou principy její ochrany a že opakování činu je zcela nepravděpodobné.²⁴ Takové ujišťování je důležité i po odeznění akutního stresu, například v průběhu trestního řízení. V případě reálného ohrožení oběti má policie povinnost provést úkon nebo jiné opatření pro zajištění bezpečí. V některých případech je možné zajistit utajení totožnosti i podoby oběti v postavení svědka.²⁵

5.2.2 Pocit důvěry

Dalším důležitým faktorem je podpoření pocitu důvěry v sebe sama, své okolí i orgány činné v trestním řízení. Policisté by při výslechu měli vysvětlit, proč se ptají na určité věci nebo intimní detaily, čímž podpoří svou důvěryhodnost a tím nebude oběť inklinovat k zamlčení některých skutečností, které mohou mít zásadní vliv pro objasnění případu. Osoba, která s obětí jedná, by měla přiměřeným způsobem projevit lítost nad činem, což samo o sobě v oběti probudí pocity sounáležitosti a o to větší důvěry. Ale takové projevy by neměly být přehnané a příliš emotivní, protože by naopak mohly oběti uškodit. Je důležité najít kompromis mezi projevem soucitu

²² ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha, 2007, s.128 - 130

²³ *Probační a mediační služba – novinky* [online]. Praha: Probační a mediační služba ČR, 2020 [cit. 2021-01-05]. Dostupné z WWW: <<https://www.pmscr.cz/novinky/>>.

²⁴ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha, 2007, s.131

²⁵ ČESKO. Zákon č. 137/2001 Sb. Zákon o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. [online]. [vid. 2014-01-01] Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-137>>.

a výrazem povzbuzení a podpory. Zde je důležitá také neverbální komunikace a oční kontakt. Pohyby těla by měly být mírné a vyvážené, a vzdálenost osob by neměla překročit intimní zónu. Mluvený projev by měl být klidný, přiměřeně hlasitý a jeho rychlost a rytmus má působit uklidňujícím dojmem. Poslech odpovědí by měl být trpělivý a v případě potřeby by měl dotazující přeformulovat otázku. Na celkovém pocitu důvěry se také projevuje obecná atmosféra místa, kde je rozhovor veden. Kupříkladu policejní výslechy jsou zpravidla vedeny ve strohých a neútulných místnostech a oběť často sedí na téže židli, jako pachatelé trestných činů.

Důvěra ve svou vlastní osobu se nejlépe utvrzuje zapojením do smysluplných aktivit, aby si oběť uvědomila, že opět může ovlivňovat dění kolem sebe.²⁶

5.2.3 Empatie

Empatie napomáhá porozumět, co oběť pociťuje a tím lze určit vhodné směřování pomoci. Policisté však mohou takové vcítění do oběti využít i pro potřeby správného vedení výslechu, nebo pro odhalení předstírané viktimizace. Ovšem empatie nesmí negativně ovlivnit nestrannost a profesionální pohled na situaci.²⁷

5.2.4 Informace

Důležitým ale často opomíjeným prvkem pomoci je včasné a dostatečné poskytnutí informací. Takto zasažený člověk se do podobné situace dostal zpravidla poprvé v životě a vlivem silně emocionálního prožitku je zmaten. Nejistota, co má dělat, je významným zdrojem sekundární viktimizace a závažně prohlubuje prožité trauma. Právě policisté by oběti měli podat potřebné informace o situaci jako takové, o dalším směřování trestního řízení či možnosti následného poradenství a podpory. K poskytnutí některých informací je vhodné předat tištěné materiály organizací, které se zabývají pomocí obětem trestných činů. Rozsah a způsob povinně poskytovaných informací jsou uvedeny v zákoně č. 45/2013 o obětech trestných činů.²⁸

---

²⁶ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 4. vydání, Praha, 2004, s. 206-208

²⁷ ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 4. vydání, Praha, 2004, s. 206-208

²⁸ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha, 2007, s.132

5.3 Odborná pomoc

Poskytování odborné pomoci je již v kompetenci odborně vzdělaných specialistů, nebo dostatečně proškolených zaměstnanců. Těmi jsou psychologové, právníci, nebo specializovaní pracovníci probační a mediační služby, orgánů veřejné správy či nevládních neziskových organizací.

5.3.1 Psychologická intervence

Pokud byla oběť identifikována jako riziková, tedy vznikla-li silnější akutní stresová reakce, nebo je-li důvodná pravděpodobnost zrodu dlouhodobých psychických potíží a posttraumatické stresové poruchy, pak se v takových případech zahajuje psychologická intervence. Těsně po činu, který silně emocionálně zasáhl oběť, je povolán psycholog nebo se laicky provede psychologická první pomoc, jak je uvedeno v předchozí kapitole. Po této prvotní fázi nastupuje tzv. terapie akutního traumatu, která je již plně v působnosti specialistů a může být zahájena již dva dny po činu. Tato terapie se nejprve zaměřuje na zmírnění stresového stavu a mobilizaci vlastních sil, které oběti pomohou zpracovat a přijmout to, co se stalo. Pro terapii akutního traumatu se používá mnoho systematických metod a postupů. Níže jsou popsány jedny ze základních terapeutických technik.²⁹

---

²⁹ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha, 2007, s.133

Například u obětí, kterým událost zcela zaplavila mysl, se aplikuje technika distancování. Tato technika se provádí prostřednictvím:

- **Zastavování myšlenek (stopky)** – oběť je upozorněna před tím, než začne o události mluvit, že může být v průběhu hovoru přerušena. Poté se podívá na předem dohodnuté místo a současně se hluboce nadechne a vydechne, přičemž změní i pozici těla.
- **TV techniky** – Pokud se oběti bezděčně v mysli začne přehrávat film o traumatizující události, je interventem instruována, aby se jej v duchu snažila pozměnit, například ho převedla do černobílého spektra, nebo bez zvuku.

Pro zklidnění a uvolnění se při terapii praktikuje množství technik, například:

- **Uzdravující barva** – oběť je vybídnuta, aby si představovala barvu, která na ni působí uklidňujícím dojmem. Tato barva je imaginárně vdechována, nebo přikládána na bolavé místo apod.
- **Vdechování bezpečí** – představované bezpečí a klid oběť vdechuje a vydechuje strach a stres.
- **Svalová relaxace** – oběť počítá od deseti dolů a při každém odpočtu cítí, jak se její tělo uvolňuje.

Následná psychologická pomoc obětem závažných činů by se měla držet určitých zásad, kterými jsou zejména podpora ventilace emocí, normalizace následků trestného činu, posílení vlastních zdrojů k návratu do běžného života a zaměření na budoucnost. Oběti by mělo být zdůrazněno, že je tou, která vše přežila a z tohoto faktu vyplývá její síla a schopnost přestát krizi. Zatímco příliš zdůrazněná pozice oběti naznačuje slabost a zranitelnost, což je v tomto případě kontraproduktivní. Obnovení sebedůvěry a uvědomění si moci ovlivňovat dění kolem sebe je základním předpokladem k přijetí a konečnému zpracování traumatu.

Psychologickou intervenci poskytují specialisté organizací zapsaných v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů, psychologové Policie České republiky, Hasičského záchranného sboru ČR nebo jiných odborně způsobilých subjektů.³⁰

---

³⁰ *Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů* [online]. Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2017 [cit. 2021-02-25]. Dostupné z WWW: <<https://justice.cz/web/msp/rozvoj-sluzeb-pro-obeti-trestne-cinnosti?clanek=registr-poskytovatelu-pomoci-obetem-trestnych-cinu>>.

5.3.2 Sociální pomoc

Následkem závažného trestného činu může být i podstatné zhoršení sociální situace. Takto zasažené osoby mohou mít problémy v komunikaci s vnějším prostředím, ztrátou zaměstnání, ubytování nebo potřebují pomoci se znovu začleněním do plnohodnotného života. Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o sociálních službách“), v § 2 odst. 1 uvádí, že každá osoba má nárok na bezplatné poskytnutí základního sociálního poradenství o možnostech řešení nepříznivé sociální situace nebo jejího předcházení. Toto ustanovení dále odkazuje na § 37 zákona o sociálních službách, kde je mimo jiné uvedeno, že odborné sociální poradenství je poskytováno se zaměřením na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin osob v poradnách pro oběti trestných činů a domácího násilí. Odborným sociálním poradenstvím se podle tohoto zákona rozumí:³¹

- zprostředkování kontaktu se společenským prostředím,
- sociálně terapeutické činnosti,
- pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.

Zákon o sociálních službách nepřiznává obětem pouze právo na sociální poradenství, ale v nutných případech také další formy podpory, jakou je například krizová pomoc v podobě poskytnutí ubytování, nebo pomoc při zajištění stravy. Sociální poradenství a pomoc obětem zajišťují především nevládní neziskové organizace, zapsané v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů. Tyto služby zabezpečují prostřednictvím proškolených odborníků a specialistů.

V České republice je celá řada dalších organizací ku pomoci obětem trestných činů, jako je státem zřízená Probační a mediační služba ČR, která mimo jiné zprostředkovává mediaci mezi pachatelem a obětí, a ostatní nestátní organizace v čele s organizací Bílý kruh bezpečí, z.s.³² a dalšími, jako jsou ROSA - centrum pro ženy z.s.,³³ THEiA krizové centrum o.p.s.,³⁴ nebo Člověk v tísni o. p. s.³⁵ a další organizace zapsané v registru pro pomoc obětí trestných činů.³⁶

³¹ ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. In: [Zakonyprolidi.cz](http://zakonyprolidi.cz) [online]. Praha: [vid. 2019-07-01]. Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2006-108>>.

³² *Pomoc obětem*, [online]. Praha : Bílý kruh bezpečí, [cit. 2021-02-25]. Dostupné z WWW: <<https://www.bkb.cz/pomoc-obetem/>>.

³³ ROSA – INFORMAČNÍ A PORADENSKÉ CENTRUM pro ženy oběti domácího násilí. [online]. Praha: Rosa z.s., [cit. 2021-02-25]. Dostupné z WWW: <<https://www.rosacentrum.cz/odborne-socialni-poradenstvi/>>.

5.3.3 Peněžítá pomoc

Byla-li oběti v příčinné souvislosti s trestným činem způsobena majetková škoda, může poškozený požadovat náhradu přímo v trestním řízení, nebo nezávisle v řízení občanskoprávním. Avšak zákon o obětech trestných činů přiznává zasažené osobě i nárok na jednorázové poskytnutí peněžité částky k překlenutí zhoršené sociální situace způsobené oběti trestným činem. Peněžítá pomoc spočívá v úhradě nákladů spojených s poskytnutím odborné psychoterapie a fyzioterapie či jiné odborné služby zaměřené na nápravu vzniklé nemajetkové újmy. Peněžítá pomoc se poskytne, pokud nemajetková újma, škoda na zdraví nebo škoda vzniklá v důsledku smrti způsobené trestným činem nebyla plně nahrazena. Tuto pomoc je možné poskytnout pouze za předpokladů, že byl na oběti spáchán trestný čin, v jehož důsledku došlo ke smrti, újmě na zdraví nebo nemajetkové újmě. Další podmínkou vyplacení je, že pachatel byl uznán vinným nebo zproštěn pro nepřičetnost, nebo se pachatele nepodařilo zjistit, nebo byla věc odložena pro nepřípustnost, či nebyl pachatel v době spáchání trestně odpovědný. Peněžní pomoc lze poskytnout i v případech, že soudní rozhodnutí o vině zatím nebylo vyhlášeno, nebo nenabylo právní moci. Nicméně na finanční pomoc nemá oběť nárok, je-li stíhána jako spolupachatel, nebo nedala v téže věci souhlas ke stíhání osoby blízké, anebo ze stejného důvodu odmítla orgánům činným v trestním řízení podat výpověď či vysvětlení.

---

³⁴ *Pomoc obětem trestných činů*, [online]. Praha : Theia o.p.s., [cit. 2021-02-25]. Dostupné z WWW: <<https://www.theia.cz/poradenstvi-a-pomoc/obeti-trestnych-cinnu/>>.

³⁵ *Pomoc obětem trestných činů*, [online]. Praha : Člověk v tísní o. p. s., [cit. 2021-02-25]. Dostupné z WWW: <<https://www.clovekvtisni.cz/co-delame/socialni-prace-v-cr/pomoc-obetem-trestnych-cinu>>.

³⁶ *Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů* [online]. Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2017 [cit. 2021-02-25]. Dostupné z WWW: <<https://justice.cz/web/msp/rozvoj-sluzeb-pro-obeti-trestne-cinnosti?clanek=registr-poskytovatelu-pomoci-obetem-trestnych-cinu>>.

Výše příspěvku se odvíjí od druhu a míry způsobeného následku i postavení oběti:

- a) oběť, které bylo ublíženo na zdraví, je vyplacena paušální částka 10 000 Kč nebo prokázaná ztráta na výdělku a léčení až do výše 200 000 Kč;
- b) oběti, jež bylo způsobena těžká újma na zdraví, je poskytnuta paušální částka 50 000 Kč nebo prokázaná ztráta až do výše 200 000 Kč;
- c) osobě pozůstalé po oběti, která v důsledku trestného činu zemřela, přičemž byla osobou blízkou nebo osobou vyživovanou, má nárok na pomoc v paušální částce 200 000 Kč nebo, jde-li o sourozence zemřelého, v paušální částce 175 000 Kč, peněžité pomoc poskytovaná více obětem nesmí ve svém součtu přesáhnout částku 600 000 Kč;
- d) oběti trestného činu proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti a dítěti, které je obětí trestného činu týrání svěřené osoby, kterým vznikla nemajetková újma, je vyplacena částka na úhradu nákladů spojených s poskytnutím odborné psychoterapie a fyzioterapie či jiné odborné služby zaměřené na nápravu vzniklé nemajetkové újmy, a to až do celkové výše 50 000 Kč.

Oběť může zažádat o poskytnutí finanční pomoci u ministerstva spravedlnosti do dvou let od doby, kdy se o způsobené újmě dozvěděla, nejpozději však do pěti let od spáchání trestného činu. Poskytnutou finanční pomoc stát později vymáhá od pachatele předmětného trestného činu.³⁷

5.3.4 Právní pomoc

Oběti trestných činů se většinou dostávají do této pozice náhle a nejsou připraveny zorientovat se ve složitém právním systému. Ze zákona na ochranu obětí a jiných souvisejících právních předpisů vyplývají určitá práva ku pomoci osobě, která se vlivem jednání pachatele trestného činu dostala do svízelné situace. Téměř každý, komu byla způsobena majetková i nemajetková újma, má tendenci dosáhnout nápravy, odškodnění, nebo jiného zadostiučinění. Oběť se zpravidla dostává i do procesního postavení poškozeného a je nucena se účastnit trestního řízení vůči pachateli. Právní

---

³⁷ ČESKO. Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). [online]. [vid. 2017-04-01] Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>>.

řád našeho státu skýtá různé možnosti a postupy, ovšem pro nezasvěceného člověka je obtížné získat potřebné právní informace, pochopit je a prakticky užít.

Dle aplikace ustanovení § 46 zákona č.141/1961 Sb., o trestním řízení soudním, ve znění pozdějších předpisů, (dále jen „**trestní řád**“) ex lege vymezuje, že „*orgány činné v trestním řízení jsou povinny poškozeného o jeho právech poučit a poskytnout mu plnou možnost k jejich uplatnění; v rámci poučení jej upozorní i na možnost žádat o uspokojení nároku na náhradu škody nebo nemajetkové újmy způsobené trestným činem nebo na vydání bezdůvodného obohacení získaného trestným činem podle zákona o použití peněžních prostředků z majetkových trestních sankcí. Je-li vedeno řízení pro trestný čin, u něhož lze sjednat dohodu o vině a trestu nebo vydat trestní příkaz, upozorní orgány činné v trestním řízení při poučení prováděném v přípravném řízení poškozeného také na to, že může být vydán trestní příkaz nebo může dojít k sjednání dohody o vině a trestu a že v takovém případě je možné uplatnit nárok na náhradu škody nebo nemajetkové újmy v penězích nebo na vydání bezdůvodného obohacení nejpozději do doby vydání trestního příkazu nebo při prvním jednání o takové dohodě. Má-li poškozený postavení oběti podle zákona o obětech trestných činů, jsou povinny jej poučit též o právech podle zákona o obětech trestných činů a poskytnout mu plnou možnost k jejich uplatnění.*“³⁸ Avšak při poučování je důležitá srozumitelnost, přiměřenost a včasnost poskytnutí informací. Poučující orgán by měl vzít v úvahu, aby forma a rozsah poučení odpovídala věku, rozumové a mravní vyspělosti ale i charakteru právního úkonu.³⁹

Trestní řád dále uvádí, že konkrétní okolnosti pro přiznání práva na bezplatnou právní pomoc poškozenému posoudí soud, který rozhoduje na základě návrhu poškozeného. Poškozený, který je zvláště zranitelnou obětí, poškozený, kterému byla způsobena úmyslným trestným činem těžká újma na zdraví nebo poškozený, který je pozůstalým po oběti, které byla trestným činem způsobena smrt, musí osvědčit, že nemá dostatek prostředků, aby si hradil náklady vzniklé přibráním právního zmocněnce. Poškozený mladší osmnácti let pak má nárok, nejde-li o trestný čin zanedbání povinné

³⁸ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), [online]. [vid. 2021-01-01] Dostupné z WWW: < <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>>.

³⁹ JELÍNEK, J., GRÍVNA, T. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: 2012. s.52

výživy, na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně, i pokud neosvědčí, že na zmocněnce finance nemá.⁴⁰

Takovou pomoc poskytuje pouze advokát zapsaný v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů pro služby spočívající v právní pomoci, pokud souhlasí s poskytováním právní pomoci obětem alespoň v omezeném rozsahu bezplatně. Osoby, které nedosáhnou na podmínky bezplatné právní pomoci, si mohou za úplatu sjednat služby advokáta, který již nemusí být zapsán v registru poskytovatelů pomoci.⁴¹

Avšak i nevládní neziskové organizace a Probační a mediační služba ČR poskytují bezplatné právní poradenství, ať už odborně způsobilými nebo proškolenými osobami v rámci odborné pomoci a projektu restorativní justice.^{42 43}

5.4 Probační a mediační služba ČR

Činnost Probační a mediační služby ČR (dále jen „PMS“) je z majoritní části zaměřena na jednání s pachatelem a pouze přibližně deset procent náplně její práce je věnována obětem. Například pro okresy Karlovy Vary a Chomutov působí v této oblasti pouze jeden poradce, který není kmenovým zaměstnancem PMS, nýbrž je tzv. projektovým pracovníkem na zkrácený úvazek. Avšak dle jeho sdělení se v posledních letech rozbíhá komplexní poradenská činnost ze strany této státní organizace a je oproti minulým letem výrazně posilována pomoc obětem trestných činů. Systém poradenské činnosti plynule navázal na ukončený projekt „Proč zrovna já II“ přičemž se stal jeho očekávaným výstupem. PMS poskytuje komplexní poradenskou činnost, jako je základní psychosociální podpora či poskytování právních informací, či zajištění doprovodu důvěrníkem. PMS se snaží důsledně působit na orgány činné v trestním řízení, zejména policii, aby v případech kdy je to nutné, byla oběť řádně poučena o možnostech pomoci ze strany PMS nebo jiných zapsaných organizací ku pomoci obětem trestných činů. Bohužel ne vždy se tak stane.⁴⁴

---

⁴⁰ ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), [online]. [vid. 2021-01-01] Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>>.

⁴¹ *Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů* [online]. Praha : Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2017 [cit. 2021-02-25]. Dostupné z WWW: <<https://justice.cz/web/msp/rozvoj-sluzeb-pro-obeti-trestne-cinnosti?clanek=registr-poskytovatelu-pomoci-obetem-trestnych-cinu>>.

⁴² *Stali jste se obětí trestného činu? Probační a mediační služba Vám nabízí pomoc.* [online]. Praha : Probační a mediační služba ČR, 2019 [cit. 2021-02-25].

Dostupné z WWW: <https://www.pmscr.cz/images/clanky/PMS_pohled_cz_A5_obeti_obecny.pdf>.

⁴³ *Oběti by měly znát svá práva a vědět, kde hledat pomoc.* [online]. Praha : Bílý kruh bezpečí, 2021 [cit. 2021-03-07].

⁴⁴ VRŠŤALA, L., *osobní rozhovor s poradcem pro oběti trestných činů PMS K.Vary* [cit. 2021-03-16].

5.5 Bílý kruh bezpečí, z.s.

Nejvýznamnějším subjektem v oblasti pomoci obětem trestných činů je nestátní nezisková organizace **Bílý kruh bezpečí, z.s.** Zde je obětem trestných činů poskytována komplexní a bezplatná pomoc, zejména:

- právní informace;
- psychologické a sociální poradenství a
- praktické rady a informace.

Bílý kruh bezpečí klientům garantuje poskytnutí pomoci za dodržení zásad diskrétnosti, nestrannosti a nezávislosti na politických, ekonomických či náboženských vlivech⁴⁵

5.5.1 Řízený rozhovor s poradkyní organizace Bílý kruh bezpečí z.s.

Jednotlivé činnosti poradny jsou níže analyzovány za využití empiricko kvalitativní výzkumné metody tzv. "řízených rozhovorů". Strukturovaný rozhovor lze definovat jako „*naprogramovanou interakci mezi tazatelem a dotazovaným, ve které se tazatel snaží získat od dotazovaného informace, které pomohou odhalit to, co je v mysli dotazovaného.*“⁴⁶ Na začátku výzkumného šetření byl dotazovanému představen výzkumný záměr a byl ujištěn, že výzkumné šetření bude užito pouze pro potřeby zpracování této práce. Dotazovaný měl možnost svobodné volby, zda se bude výzkumu účastnit. Při rozhovoru bylo vycházeno z předem připravených otázek, které však byly v průběhu rozhovoru operativně upraveny. Rozhovor byl proveden dne 11. března 2021. Rozhovor byl písemně zaznamenán a později převeden do elektronické podoby.

Cílem tohoto šetření bylo charakterizovat okruhy cílových skupin klientů a taktéž i rozsah pomoci poradny Bílý kruh bezpečí z.s. (dále jen „**BKB**“). Pro potřeby interview byly zvoleny otevřené, polostrukturované otázky obecnějšího charakteru, tak aby napomohly lepší orientaci v konkrétních postupech uvedených v níže uvedených kazuistikách. Odpovědi také napomohly k potvrzení obecných poznatků, získaných při tvorbě teoretické části práce.

⁴⁵ *Principy poradenské činnosti* [online]. Praha: Bílý kruh bezpečí, z.s., 2009 [cit. 2021-02-23]. Dostupné z WWW: < <https://www.bkb.cz/o-nas/zakladni-principy-cinnosti/>>.

⁴⁶ BEDRNOVÁ, E., NOVÝ, I., *Psychologie a sociologie řízení*, Praha: 2007. s. 731.

S problematikou pomoci obětem jsou spojeny mnohé další otázky z různých oblastí právního, psychologického a sociálního hlediska a z toho důvodu byly stanoveny následující dílčí cíle empirického výzkumu:

- Analyzovat cíle poradny BKB
- Zmapovat klientelu poradny BKB
- Specifikovat obvyklé postupy poradců BKB

Asistentka poradny, poradce pro právní informace jedné z poboček (specifická pobočka BKB nebyla záměrně konkretizována z důvodu spolehlivé anonymizace uvedených kazuistik) ve společnosti Bílý kruh bezpečí, **PhDr. Helena Holá** v řízeném rozhovoru blíže charakterizovala činnost této organizace:

Na koho je pomoc nestátní organizace Bílého kruhu bezpečí, z. s. cílena?

Pomoc a podpora naší organizace je zacílena na široké spektrum obětí a svědků všech trestných činů a pozůstalé po těchto obětech. Oběti kriminality jsou chápány podle zákona č. 45/2013 Sb., o obětech trestných činů, jako fyzické osoby kterým bylo nebo mělo být trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková nebo nemajetková újma, nebo na jejíž úkor se pachatel trestným činem obohatil, a též někteří zákonem vymezení pozůstalí po obětech, jimž byla trestným činem způsobena smrt, zejména z řad osob blízkých. Zároveň často vystupují i jako poškození ve smyslu trestního řádu v trestním řízení, kde jsou jeho stranou, se všemi s tím spojenými právy a povinnostmi.

Jak vnímáte odlišnost pojmu oběti od poškozeného?

Pojem oběti a poškozeného není zcela totožný, ale v mnohém se překrývá, lze říci, že jde spíše o úhly pohledu. V praxi nezřídka stejná osoba – klient poradny – vystupuje jako oběť, svědek i poškozený. Rozdíly však existují, oběti například nemůže být, oproti poškozenému, osoba právnická, neboť ta není ohrožena emocionální újmou, sekundární viktimizací apod. Užší kategorii trestných činů pak představují zvláště zranitelné oběti, jež jsou definovány citovaným zákonem o obětech trestných činů, a jsou považovány za potenciálně více ohrožené, a to zejména z důvodu zvýšeného rizika opakované či sekundární viktimizace.

Má pomoc zvlášť zranitelným obětem svá specifika?

Zvlášť zranitelným obětem jsou legislativou přiznána ještě některá speciální nadstandardní práva a v poradně BKB mohou využívat spolu s oběťmi zvlášť traumatizovanými individuální a dlouhodobější pomoc klíčové sociální pracovnice, takzvané případové manažerky, tedy nad rámec pomoci poskytované dvojicí konzultantů v poradenských hodinách – psychosociálního poradce a poradce pro právní informace. Mezi důležitá a využívaná práva patří především právo zvlášť zranitelných obětí na právní pomoc poskytovanou zmocněncem bezplatně, nebo právo přijmout taková opatření v trestním řízení, která zamezí přímému kontaktu této oběti s pachatelem. S realizací těchto práv v poradně pomáháme a s možností je využívat v oprávněných případech oběti seznamujeme. Některé ze zvlášť zranitelných traumatizovaných obětí splňující potřebná kritéria mají možnost absolvovat omezený počet hodin psychoterapeutické pomoci naší psychoterapeutky zdarma.

Jaký je rozsah pomoci poradny Bílý kruh bezpečí?

Její rozsah vyplývá ze zákonných požadavků, zejména již zmiňovaného zákona o obětech trestných činů a zákona o sociálních službách, a je v souladu s posláním této pomáhající organizace. Tím je komplexní pomoc spočívající v poskytování právních informací, praktických rad a psychologického a sociálního poradenství.

Jakými druhy trestných činů jsou vaši klienti nejčastěji zasaženi?

Okruh trestných činů, kterými jsou oběti tvořící cílovou skupinu Bílého kruhu bezpečí zasaženy, je rozsáhlý, a jak bylo zmíněno, pomoc mohou využít všechny oběti kriminality, i bez ohledu na to, zda bylo či nebylo podáno trestní oznámení. V praxi však převažují především oběti vztahového násilí, partnerského, ex-partnerského, v rámci rodiny či blízkých vztahů. Často se jedná o domácí a sexuální násilí, trestné činy, jakými jsou týrání osoby ve společném obydlí, týrání svěřené osoby, znásilnění, ublížení na zdraví, nebezpečné pronásledování, nebezpečné vyhrožování, ale i vydírání, porušování domovní svobody, podvodu a další.

Dalo by se říci, že je vaše klientela genderově vyvážená?

I když pomoc je určena a otevřená všem klientům i klientkám bez rozdílu, v praxi ji využívají převážně ženy. Mezi důvody může patřit jednak to, že ženy obecně více vyhledávají pomoc, i to, že frekventovaným trestným jednáním bývá vztahové násilí, jehož jsou právě ženy častou obětí. Poradnu však navštěvují i muži, kteří se stali obětí například podvodů, anebo násilí včetně násilí domácího. Jednání bývá různé intenzity, od přestupku po velmi závažnou trestnou činnost, mnohdy s trvalými až fatálními následky.

Jak reflektuje poskytovaná pomoc na konkrétní situace?

Od situace se odvíjí i způsob poskytované pomoci, přičemž důležitá bývá kromě potřebných praktických právních informací rovněž pomoc v psychosociální rovině, s cílem obnovit pocit bezpečí, posílit kompetence klienta, překonat krizové období způsobené negativním prožitkem v důsledku jednání pachatele a postupná aktivizace klienta tak, aby se vrátil k obvyklému způsobu života. Součástí této pomoci může být i zprostředkování návazných služeb a předání kontaktů na příslušné odborníky, například z řad psychologů či psychoterapeutů.

Jaké konkrétní techniky psychologické pomoci nejčastěji používáte?

Naše psychologická podpora spočívá hlavně v aktivním naslouchání, poskytnutí prostoru pro sdílení, umožnění ventilace emocí v bezpečném prostředí, pomoci klientovi zorientovat se v situaci a v pocitech, hledání jeho vlastních zdrojů podpory a pomoci apod.

Jaké další druhy pomoci můžete klientům poskytnout?

Poskytování služby je vedeno snahou efektivně využívat možností odborné pomoci a podpory obětem trestných činů daných zákonným rámcem, zejména zákonem o obětech trestných činů, což představuje mimo jiné informování o právech v trestním řízení a jeho průběhu včetně pomoci s podáním trestního oznámení, doprovod důvěrníka k výslechům, přičemž důvěrníkem, který se může spolu s obětí zúčastnit úkonů v trestním řízení, ale aktivně do něj nezasahovat, může být po schválení naše případová

manažerka. V případě zajištění zmocněnce představovaného advokátem pouze poradíme, jak jej zajistit a informujeme o možnosti zvolit si některého zaregistrovaného v registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů na portálu justice.cz. pomoc s uplatňováním majetkové škody či nemajetkové újmy, v odůvodněných případech s podáním žádosti o peněžitou pomoc státu, takzvaného prohlášení oběti o dopadech trestného činu na její život, žádosti o výslech oběti v oddělené místnosti bez přítomnosti obviněného a podobně.

Děkuji za zodpovězení otázek a přeji Vám co nejvíce případů se šťastným koncem. Zároveň bych Vám chtěl poděkovat za náročnou a hodnotnou práci, které si velice vážím.

Shrnutím rozhovoru lze vyvodit, že pomoc poskytovaná nevládní neziskovou organizací Bílý kruh bezpečí z.s. je zcela komplexní činností pro podporu obětí trestných činů a to ve všech důležitých oblastech. V případě že se oběti dostane řádného poučení o možnosti pomoci a sama má vůli o podporu požádat, dostane se jí ze strany této organizace subvence, která zcela jistě napomůže překlenout takto těžké období a získat potřebné informace pro využití všech možností, která platná legislativa nabízí.

5.5.2 Případové kazuistiky s postupy konkrétní pomoci ze strany organizace Bílý kruh bezpečí z.s.

Praxeologický vhléd bude dále demonstrován anonymizovanými situačními příklady z aplikační praxe pomoci nevládní neziskové organizace BKB, přičemž budou reflektovány jednotlivé kroky pomoci uvedeným obětem.

Kazuistika 1

22 letý Jakub K. se stal obětí poměrně brutálního napadení ze strany vrstevníka. K útoku došlo po osobním sporu, který byl motivován žárlivostí a pomstou. Útočník napadenému způsobil kromě materiální škody vážné zdravotní problémy s dlouhodobými fyzickými i psychickými následky, zahrnující poškození vnitřních orgánů, zlomeniny, stavy úzkosti a deprese. V důsledku svého jednání byl pachatel obviněn z trestného činu ublížení na zdraví, které bylo posléze překvalifikováno na těžké ublížení na zdraví. Prvotní intervenci bylo třeba poskytnout formou terénního výjezdu za klientem, protože byl v pracovní neschopnosti, bez dostatečných finančních prostředků a jeho bydliště bylo vzdálené od sídla poradny. Klient se cítil incidentem

velmi rozrušený, měl obavy z trestního řízení, ve kterém se neorientoval, úkony orgánů činných v trestním řízení pro něj nebyly příliš srozumitelné. Byla proto namístě i psychická a emocionální podpora, která přispěla k navození pocitu jistoty a bezpečí. Mimo jiné mu byla srozumitelně vysvětlena práva oběti, byl seznámen se způsobem uplatnění náhrady škody a žádosti o peněžitou pomoc státu. Ve fázi soudního projednávání klient velmi uvítal i edukaci o trestním řízení, průběhu hlavního líčení a právech a povinnostech jako oběti respektive poškozeného a svědka. Protože se hlavní líčení ve věci, kde byl nutný jeho výslech, konalo v místě spáchání činu ve značné vzdálenosti od místa, kde bydlí, a navíc jeho pracovní neschopnost kvůli přetrvávajícím zdravotním potížím stále trvala, byl informován o možnosti požádat soud o provedení výslechu jako svědka pomocí videokonferenčního zařízení u dožádaného soudu poblíž bydliště. Bylo mu vyhověno, což velmi ocenil.

Kazuistika 2

30 letá Jaroslava J. byla ve společném bytě brutálně napadena manželem, který se v podnapilém stavu vrátil z restauračního zařízení. Ten ji zbil, poranil nožem a ohrožoval i jejich čtyřleté dítě, které bylo celému incidentu přítomno. Klientce se podařilo utéci a přivolat policii, přičemž pachatel posléze vyhrožoval napadením i zasahujícím policistům. V důsledku napadení bylo ženě způsobeno zranění s dobou léčení tři týdny. K násilí podle vyjádření klientky docházelo opakovaně, pomoc však do té doby nevyhledala. Pachatel byl posléze vzat do vazby. Klientce byla neprodleně poskytnuta psychologická a emocionální podpora a byly jí doporučeny postupy jak situaci podat dítěti, aby s co nejmenšími následky dokázalo zpracovat emocionálně náročnou situaci. Pro případ potřeby byly ženě předány kontakty na specializovaného dětského psychologa. Kromě poskytnutí nutné psychologické a emocionální podpory bylo klientce doporučeno požádat o informace o nebezpečném pachateli pro případ jeho propuštění či uprchnutí z vazby. Taktéž byla informována o možnosti podat pro tento případ podnět k vydání předběžného opatření zákazu vstupu obviněného do obydlí a kontaktu podle trestního řádu. Dále byla seznámena s možností zvolit si advokáta z registru poskytovatelů pomoci obětem trestných činů a byly jí podány základní informace týkající se občanskoprávního řízení včetně kontaktu na příslušné organizace. Tyto informace se týkaly zejména rozvodu manželství, vyřešení majetkových záležitostí včetně dluhů, podání návrhu k soudu o svěřením dítěte do péče.

Kazuistiky byly zcela anonymizovány a upraveny tak, aby nemohlo dojít k identifikaci reálné oběti, či spojitosti s konkrétním případem, ze kterého vycházely.

Shrnutí kazuistik

U prvního případu napadeného mladíka došlo k vážným fyzickým zraněním s doprovodnými psychickými problémy, které vyústily v rozvinutí depresí. V takovém stavu nebyl schopen se soustředit na orientaci ve složitém právním systému, a situaci mu aktuálně stěžovala i bolestivost a omezení hybnosti. Výjezd poradců přímo za imobilním klientem je zcela tím nejlepším způsobem kontaktu, přičemž situaci jistě napomohl rozhovor v oběti známém prostředí, kde se osoba cítí ve větším pohodlí a bezpečí. Komplexnost poskytnuté pomoci včetně zajištění videokonferenčního výslechu výrazně ulehčila složitosti celého případu a výrazným způsobem napomohla zlepšení situace oběti.

Z druhé kazuistiky lze vycítit zoufalou situaci, ve které se mladá matka po napadení nacházela. S ohledem na déle trvající útoky na integritu a důstojnost ze strany manžela, byl zcela jistě ohrožen i zdravý vývoj přítomného dítěte. Poradci přispěli nejen okamžitou psychosociální pomocí, ale zároveň napomohli celkovému odproštění od trýznitele zajištěním předběžného opatření zákazu vstupu obviněného do obydlí a kontaktu, jakož i podáním informací o možnostech rozvodu manželství, což je v takto složité situaci nejlepším způsobem jak týrané ženě navrátit zdravou vizi budoucnosti a ztracené sebevědomí. Taktéž předání kontaktu na specializovaného dětského psychologa může napravit škody, které situace mohla zanechat na zranitelné dětské psychice. Právě tato kazuistika je vzorový příklad nejčtenější klientely, jež vyhledává pomoc odborníků ku pomoci obětem trestných činů. Bohužel tento druh trestné činnosti mnohdy zůstává zcela latentní a takto týranému partneru se často nedostává vnější pomoci, tak jak by bylo zapotřebí. Týraným ženám mnohdy chybí opora v nejbližších, sebeobviňují se a zároveň pociťují závislost na svém trapiteli. A proto bývá pomoc zvenčí jediným prvkem, jež může přispět k normalizaci jejich života.

6 Pomoc osobám zasaženým mimořádnou událostí

Osoby, které byly zasaženy přírodní katastrofou, průmyslovou havárií, nehodou nebo jinou mimořádnou událostí prožívají obdobné psychické trauma, jako oběti trestných činů. První psychická pomoc se v takových případech drží stejných postupů a zásad, a to jak v oblasti komunikace, zajištění pocitu bezpečí, důvěry, důstojnosti a poskytnutí potřebných informací.

Ovšem mimořádné události s sebou nesou určitá specifika, na která je nutné reagovat s určitou individualitou, což se následně projeví i v metodách pomoci. Velké mimořádné události zpravidla zasáhnou větší množství obyvatel a nezhřídka je mohou připravit o rozsáhlý majetek, nebo zdraví a životy blízkých. V důsledku takové situace jsou obyvatelé nuceni narychlo opustit své domovy, a potýkají se s nejistotou, co bude dál. Samotný akt záchrany a evakuace ze zasaženého území je stresující a navíc je vše podpořeno pocitem značné nejistoty z věcí budoucích. Zde se projevuje kumulativní význam různých stresových faktorů, čímž se psychické zatížení oběti zvyšuje. Evakuovaní lidé potřebují zajistit pocit bezpečí a všechny základní tělesné potřeby tepla, odpočinku, tekutin a jídla. Samozřejmostí je včasné provedení zdravotnického ošetření a poskytnutí první psychické pomoci.⁴⁷

6.1 Evakuační střediska

Provedení evakuace a zajištění nouzového přežití realizují složky Integrovaného záchranného systému v čele s Hasičským záchranným sborem ČR. Metodiky pro evakuaci zasažených osob počítají s materiálním zabezpečením pro provoz předurčených evakuačních středisek v daném území a jsou vyčleněny finanční prostředky pro zajištění stravy a jiných nouzových potřeb. Evakuační střediska se zřizují ve vhodných objektech, kterými bývají nejčastěji školy nebo budovy kulturních a sportovních zařízení. V nutných případech lze zřídit i mobilní evakuační střediska ze systému záchrannářských stanů, opatřené veškerým nutným vybavením pro zabezpečení nouzového přežití i určitých standardů komfortu. Zasaženým osobám je mimo jiné k dispozici i náhradní oblečení a obuv.⁴⁸

⁴⁷ BAŠTECKÁ B a kol., *Standardy psychosociální krizové pomoci a spolupráce zaměřené na průběh a výsledek*. Praha: Generální ředitelství HZS ČR 2010 [cit. 2021-02-24]. Dostupné z WWW: <<https://www.hzscr.cz/soubor/standardy-pskps-prosinec2010-pdf.aspx>>.

⁴⁸ *Metodika zřízení evakuačního střediska*, Hasičský záchranný sbor Karlovarského kraje [neveřejný dokument].

6.2 Asistenční centrum pomoci

Při mimořádné události s velkým počtem zraněných nebo zemřelých, se zřizuje tzv. „Asistenční centrum pomoci“. Při mimořádné události tohoto druhu je předpokladem, že se na místo začnou sjíždět rodinní příslušníci a přátelé zasažených osob. Účelem tohoto centra je zajistit prostory určené pro primárně zasažené osoby s lehčími zraněními nebo bez zranění, a pro rodinné příslušníky či známé všech zasažených osob, včetně příbuzných vážně zraněných a zemřelých. Centrum poskytuje aktuální informace o události a jejích následcích nebo zasažených osobách, prostřednictvím osobního kontaktu u přepážek, informačních tabulí, nebo jiným vhodným způsobem. Dále je zde poskytována psychosociální podpora zasaženým, příbuzným, svědkům či osobám, které se přímo podíleli na pomoci. Zařízení mimo jiné skýtá ochranu osob před médii, čímž se předchází zbytečnému sekundárnímu zraňování. Jsou zde zajištěny služby pro uspokojení základních sociálních potřeb, včetně zdravotnické pomoci, stravování, nouzového ubytování, toalet a hygieny, zázemí pro rodiny s dětmi či prostory pro domácí zvířata. Jsou zde vyčleněny vhodné prostory pro tým specialistů vyškolených na identifikaci obětí hromadných neštěstí (dále jen „DVI tým“) a pro tým psychosociální péče a jednotlivá místa, kde je taková péče individuálně poskytována. V asistenčním centru je vhodné zřídit veřejný přístup k počítačům s internetem, nebo vytvořit dostupnou Wi-Fi síť a dostatek přípojek k nabíjení mobilních elektronických zařízení. Pro přehledné poskytování sjednocených informací o zasažených osobách a přítomných rodinných příslušníků se využívají softwarové pomůcky, jako je například aplikace MicroRescue. Do toho nástroje mají přístup subjekty jako je Hasičský záchranný sbor ČR, Policie ČR, záchranná zdravotnická služba, nemocnice, hygienická stanice a další subjekty, které mohou rychle a bezprostředně poskytnout aktuální informaci o zasažené osobě. S ohledem na možnost obousměrné komunikace s informací od příbuzných, pomáhá tato aplikace i s identifikací zatím neznámých obětí. A právě rychlé informace které pomohou zpřehlednit situaci, jsou důležitým prvkem pro poskytnutí účinné psychosociální pomoci.⁴⁹ Asistenční centrum pomoci je relativně novinkou a jeho zřízení je zapracováno do krizového plánování pouze v některých krajích naší republiky. Aplikují se zde zkušenosti z jiných zemí a vlastních cvičení složek IZS. Poslední vážné mimořádné události, při které byla aktivována asistenční centra pomoci, byl útok

---

⁴⁹ *Metodika zřízení asistenčního centra pomoci*, Karlovy Vary: Hasičský záchranný sbor Karlovarského kraje, 2018 [neveřejný dokument].

aktivního střelce ve Fakultní nemocnici Ostrava dne 10. prosince 2019, a srážka osobních vlaků v Perninku na Karlovarsku dne 7. července 2020.

6.3 Psychosociální krizová pomoc při mimořádných událostech

Do rozsáhlých povodní v červenci roku 1997 byla téměř nulová zkušenost s psychickou traumatizací obětí podobných katastrof a chyběl komplexní systém psychosociální pomoci. V tomto případě se projevila nezkušenost odborné veřejnosti s psychickými následky tohoto druhu a většina odborníků tuto skutečnost podcenila.⁵⁰ Avšak tato situace později přinesla pozitivní posun v oblasti příprav a reakcí na mimořádné události a postupem času byly zpracovány metodiky a standardy psychosociální pomoci v obdobných případech. Pro případ velkých událostí jsou do několika sektorů ustanoveny týmy posttraumatické péče a krizové intervence, které jsou centrálně koordinovány, tak aby jejich práce byla co nejefektivnější a vyvážená, a postupovala paralelně s poskytnutou humanitární pomocí.⁵¹

Specifikum velkých mimořádných událostí je v tom, že je najednou zasaženo více lidí, mezi kterými vzniká určitá interakce. Právě toto vzájemné působení lze pozitivně využít při poskytování psychosociální pomoci. Proto by se měla v zasažených lidech budovat tato přesvědčení:

- Nejsme na to sami.
- Také my můžeme pomoci druhým.
- Společně to zvládneme.
- Na příště se připravíme.

Solidarita a pomoc ostatním je způsob osobního i společenského zvládnání neštěstí a jde o jednu z psychických obran. Právě tyto postoje v člověku pomohou posílit pocit, že je schopen něco udělat a má moc něco změnit. Také se svým způsobem oddělí od zasažených osob a je tím, kdo pomáhá a ne obětí.⁵²

---

⁵⁰ VIZINOVÁ, D., PREISS M. *Psychické trauma a jeho terapie (PTSD): psychologická pomoc obětem válek a katastrof*. Praha: Portál, 1999. s. 124

⁵¹ RAK, R., *Nejnovější metody primárního zajištění místa zásahu*. Karlovy Vary: 2015. s. 221

⁵² BAŠTECKÁ B a kol., *Standardy psychosociální krizové pomoci a spolupráce zaměřené na průběh a výsledek*. [online] Praha: Generální ředitelství HZS ČR 2010 [cit. 2021-02-24]. Dostupné z WWW: <<https://www.hzscr.cz/soubor/standardy-pskps-prosinec2010-pdf.aspx>>.

V dnešní době dochází z pohledu psychosociálních pracovníků ke změně v náhledu na osoby zasažené mimořádnou událostí. Osoba, která úspěšně zvládla projít krizovou situací, došla určité pozitivní změně. Dost se toho naučila, vyžrála a je odolnější. Z tohoto důvodu odborná veřejnost již nepoužívá termín „oběť“ nýbrž **„člověk zasažený mimořádnou událostí“**⁵³

6.3.1 KIP tým

Psychosociální pomoc při mimořádných událostech poskytují odborníci složek IZS a nevládních neziskových organizací. Organizace ADRA zastřešila projekt tak zvaného „**KIP týmu**“, což je zkratkou pro Komunitní Intervenční Psychosociální tým. Cílem tohoto projektu je psychosociální a jiná pomoc osobám zasaženým nehodou nebo mimořádnou událostí. Tým se skládá z proškolených odborníků různých profesí a spolupracuje i s dobrovolníky z ostatních nevládních neziskových organizací. Členy týmu jsou například někteří dobrovolní hasiči, členové církví, sociální pracovníci, zaměstnanci místních samospráv nebo kdokoliv má ochotu pomoci. Činnost týmu je v rámci akreditovaného programu Ministerstva vnitra „KIP týmy pro mimořádné události“.

Záměrem KIP týmů je doprovázet přímo zasažené, rodinné příslušníky, očitě svědky, i pomáhající a nabízet jim podporu při zvládnání dopadů mimořádné události s důrazem na využití jejich vlastních sil, zdrojů a prostředků. Při své práci se hlásí k Etickému kodexu sociálního pracovníka a Standardům psychosociální krizové pomoci MV – GRH HZS ČR.⁵⁴

Hasičské záchranné sbory ČR v některých krajích úzce spolupracují s KIP týmy a jejich účast zapracovali do systémů přípravy a zvládnání mimořádných událostí. Například v Karlovarském kraji jsou členové KIP týmu přímo vyčleněni pro podíl na psychosociální intervenci při zřízení asistenčního centra pomoci, při aktivaci informační linky HZS a jiných s mimořádnými událostmi souvisejících činnostech. Mimo jiné jsou pořádány kolektivní školení a členové bývají přizváni na společná cvičení s jednotkami IZS.

---

⁵³ RAK, R., Nejnovější metody primárního zajištění místa zásahu. Karlovy Vary: 2015. s. 216-218

⁵⁴ ADRA, Co je to KIP tým? [online] Praha: ADRA, o.p.s. [cit. 2021-02-24]. Dostupné z WWW: <<https://www.adra.cz/pomoc-v-cr/kip-tym>>.

V poslední době byl KIP tým za mé účasti nasazen dvakrát. V prvním případě se jednalo o výpomoc při provozu informační linky IZS pro poskytování informací v souvislosti s vyhlášeným nouzovým stavem kvůli pandemii koronaviru SARS-CoV-2, který způsobuje onemocnění COVID-19. Zde byly obyvatelům Karlovarského kraje zodpovídaný dotazy ohledně povinné karantény, cestování do zahraničí, testování nákazy SARS-CoV-2 a na mnoho dalších individuálních otázek. Z osobní zkušenosti mohu potvrdit, že bez výpomoci členů KIP týmu a ostatních zaměstnanců nevládních neziskových organizací by nebylo možné zvládnout enormní nápor volajících. Odborným garantem infolinky byl vždy jeden přítomný zaměstnanec Krajské hygienické stanice Karlovy Vary. Činnost infolinky IZS byla ukončena v červnu roku 2020, když došlo k útlumu první vlny koronavirové pandemie. Druhým případem „ostrého“ nasazení byla spoluúčast na řešení dopadů železniční nehody v Perninku na Karlovarsku, ke které došlo 7. července 2020. Členové KIP týmu pomáhali na krizové informační lince, kde se shromažďovaly a poskytovaly informace příbuzným zasažených osob a také byli využiti k zajištění provozu asistenčního centra pomoci, vybudovaného v Karlovarské krajské nemocnici. Ovšem charakter situace tehdy neumožňoval plné využití komplexního potenciálu tohoto týmu, tak jak tomu bylo při dlouhodobém působení při zvládání koronavirové krize. Nyní je několik členů KIP týmu zařazeno na poskytování psychologické a emocionální pomoci v Karlovarské Krajské nemocnici, pro podporu osob, jež jsou v náročné situaci související s těžkými průběhy onemocnění COVID-19. Zde jsou pod vedením psycholožky Policie ČR.

6.3.2 Podpora pomáhajícím osobám

Mimořádná událost je silně stresový faktor nejen pro osoby primárně zasažené, ale i pro osoby, které se podílejí na záchranných akcích a související pomoci. Pomáhající jsou také jenom lidé, a pokud se stanou součástí psychicky náročné situace, mohou na ně působit vlivy stejně jako na osoby přímo zasažené. Záchranných a likvidačních prací se účastní jak profesionálové, tak i členové sborů dobrovolných hasičů, dobrovolníci nevládních neziskových organizací a další lidé, kteří jen chtějí pomoci. A právě osoby z řad dobrovolníků mohou být pod výraznějším psychickým tlakem, protože se dostali do situace, na kterou nejsou zvyklé, a tudíž může mít značný vliv na jejich mysl a emoce. Takto exponované osoby jsou předmětem zájmu psychosociálních odborníků podobně jako osoby primárně dotčené. Dokonce i profesionální hasiči, policisté a zdravotníci, kteří dlouhodobě pracují v profesně náročném prostředí a často se účastní nadlimitně zátěžových situací, někdy potřebují

psychologickou intervenci nebo pomoci s užitím vhodných strategií při zvládnání stresu. Psychologickou péči o příslušníky bezpečnostních sborů zajišťují příslušná psychologická pracoviště vlastního sboru, a to jak v oblasti posttraumatické péče, tak i v pracovní a osobní problematice. Zdravotnické služby mají vlastní systém psychosociální intervenční služby označovaný pod zkratkou „SPIS“. Zde je péče poskytována prostřednictvím vyškolených zdravotníků pro psychosociální podporu nejen svým kolegům záchranářům, lékařům, zdravotním sestřím, ale i příbuzným, známým a svědkům nečekaných a náhlých událostí, při kterých dochází k náhlému poškození zdraví v důsledku nehody, náhlého onemocnění či úmrtí.

Jedno z nejvýznamnějších nasazení specialistů SPIS bylo po útoku aktivního střelce ve Fakultní nemocnici Ostrava, dne 10.12.2019, kdy byla poskytnuta psychologická podpora více než třem stům osobám, kterými byli zaměstnanci nemocnice, pacienti, příbuzní obětí a členové ostatních zasahujících složek.⁵⁵

---

⁵⁵ POLANSKÁ, A.– *Aktivní střelec, činnost SPIS – PEER a intervenční podpora FNO Ostrava 10.12.2019*. přednáška konference ochrany obyvatelstva SPBI, Ostrava 2020. [osobní účast]

7 Taktické cvičení složek IZS s aktivací Asistenčního centra pomoci

Autorem byl ve vztahu k podobnosti výše uvedeným kazuistikám o pomoci obětem trestných činů vybrán tento příklad nácviku pomoci osobám zasaženým mimořádnou událostí. Jedná se o reálný nácvik dle předem připravených metodických pokynů nadřízených orgánů, tedy dalo by se říci, že se jedná také o kazuistiku byt' založenou na simulaci vzniklé příčiny. Ovšem následné postupy nebyly pořadateli cvičení nijak korigovány a celý sled událostí a postupů probíhal přesně tak, jak by tomu bylo v reálných podmínkách. Autor se tohoto cvičení sám zúčastnil, jako příslušník Oddělení ochrany obyvatelstva a krizového řízení Hasičského záchranného sboru Karlovarského kraje a tak jsou postupy popisovány z pohledu zainteresovaného aktéra.

V září roku 2019 se Karlovarském kraji uskutečnilo taktické cvičení složek Integrovaného záchranného systému (dále jen „**IZS**“) s názvem „Potopa 2019“. Záměrem tohoto cvičení bylo zdokonalení postupů při záchraně a pomoci osobám zasaženým mimořádnou událostí. Námětem byla v tomto případě rozsáhlá povodeň s velkým počtem zasažených osob. Cvičení proběhlo v blízkosti velkých vodních nádrží na Chebsku a účastnili se jich všechny základní složky Integrovaného záchranného systému a další povolane subjekty. Zapojen byl Hasičský záchranný sbor Karlovarského kraje, předurčené jednotky sborů dobrovolných hasičů, Zdravotnická záchranná služba Karlovarského kraje, Policie ČR, Letecká záchranná služba AČR, Vodní záchranná služba Českého červeného kříže, Záchranný útvar Hasičského záchranného sboru ČR a Krajské vojenské velitelství Karlovy Vary. Mimo nácviku záchranných a taktických postupů zde bylo náplní ověřit a zdokonalit metody činnosti Asistenčního centra pomoci, (dále jen „**ACP**“). Do cvičení byly mimo jiné zapojeny i desítky proškolených figurantů, kteří měli představovat zasažené osoby a jejich rodinné příslušníky.

7.1 Aktivace asistenčního centra pomoci

O zřízení a aktivaci ACP rozhodl řídicí důstojník HZS na doporučení koordinátora psychosociální pomoci, kterým byl psycholog HZS Karlovarského kraje. Rozhodnutí bylo odůvodněno velkým počtem zasažených a zraněných osob, přičemž byl předpoklad, že se k místu začnou sjíždět jejich rodinní příslušníci. Z taktických důvodů odpovídajících konkrétní situaci bylo přistoupeno ke zřízení ACP z mobilních zdrojů. Těmi byly improvizované prostory, zkompletované z velkoformátových

záchranářských stanů, kontejnerů nouzového přežití a dalších přenosných prvků zázemí, včetně hygienického a jiného sociálního zařízení. Lokace ACP byla stanovena ve vhodném prostoru v blízkosti místa mimořádné události a zároveň v dostupné vzdálenosti od nemocničního zařízení. S ohledem na negativní emocionální vlivy na zasažené, nebylo ACP zřízeno bezprostředně u zaplavené oblasti. K tomuto účelu byl využit oplocený areál letiště, což bylo zároveň vhodné s ohledem k zajištění pocitu bezpečí a zabránění vstupu osob, které neměly souvislost s mimořádnou událostí nebo zástupcům médií.

Primárními účely aktivace ACP bylo získávání informací pro potřeby identifikace zasažených a založení databáze kontaktů, do které byly zadávány i nacionále příbuzných, kteří hledali své blízké. Dále zde bylo centrum poskytování aktuálních informací o průběhu záchranných prací a dalším vývoji události. Příbuzní zde byli také informováni o postupech, jak získat údaje o zdravotním stavu konkrétně zasažených osob. Avšak jedním z hlavních úkolů ACP bylo poskytování psychosociální a duchovní pomoci dotčeným osobám a zajištění klidného bezpečného prostoru, který umožňoval soukromí a zároveň byl místem vhodným pro setkávání rodinných příslušníků. Mimo to zde byly poskytovány služby k uspokojení základních tělesných potřeb včetně stravy, hygieny a možnosti odpočinku i přenocování.

7.2 Personální obsazení

Personální zabezpečení centra bylo složeno z příslušníků Oddělení ochrany obyvatelstva a krizového řízení HZS Karlovarského kraje, koordinátora psychosociální pomoci HZS Karlovarského kraje a interventů z řad členů KIP týmu. Dále zde bylo zajištěno zdravotnické ošetření lehce zraněných zasažených osob, které prováděli členové Českého červeného kříže. Zdravotníci zde byli také pro případ náhlých zdravotních komplikací v souvislosti se silným emocionálním zatížením osob, nebo jiných zdravotních potíží. Ostatní obslužné činnosti včetně stavby ACP zabezpečovali členové sborů dobrovolných hasičů, předurčení pro ochranu obyvatelstva. Veřejný pořádek a regulaci vstupu do ACP zajišťovali příslušníci Policie ČR.

7.3 Rozdělení sektorů

S ohledem na funkčnost ACP a potřeby zasažených osob bylo centrum rozděleno na jednotlivé úseky se specifickou funkcí a požadavky na umístění a vybavení. Zvláštní požadavky byly kladeny zejména na prostory související s poskytováním psychosociální pomoci a místo pro příbuzné zraněných osob či pozůstalé. Tato místa mají být pokud možno v co nejklidnější a nejpříjemnější části centra. Avšak zcela odhlučněnou místnost nebylo možné v polních podmínkách zajistit, proto byly takové prostory lokalizovány dále od provozního zázemí ACP. Samozřejmostí bylo dostatečné vybavení, jako jsou lehátka, pohodlné židle a k dispozici byly teplé i studené nápoje a potraviny. V přítomnosti příbuzných byl i dostatečný počet interventů a podle potřeby i psycholog. Ostatní prostory jako místo pro zasažené, místo pro odpočinek nebo setkávání příbuzných byly také vybaveny stoly a židlemi, lehátko, nápoji a drobným občerstvením, počítačem s připojením na internet, bezdrátovou sítí a k dispozici bylo i veřejně použitelný telefon. Také bylo nutné zabavit děti, a z tohoto důvodu byl zřízen oddělený herní koutek s hračkami a stolními hrami. I v takových prostorách byl přítomen minimálně jeden intervent a osoba zajišťující provozní záležitosti k okamžité reakci na potřeby zasažených.

7.4 Psychosociální pomoc

Poskytování psychosociální pomoci v ACP se řídí zásadami, jež jsou stanoveny typovou činností složek IZS č. 12/IZS a Standardy psychosociální pomoci GŘ HZS ČR. Součástí zde poskytované psychosociální pomoci je humanitární pomoc, zajištění nouzového přežití, a naplnění duševních, duchovních a sociálních potřeb zasažených osob. Zodpovědným za organizaci psychosociální pomoci v ACP byl koordinátor, tedy psycholog HZS Karlovarského kraje. Koordinátor usměrňoval a řídil postup interventů v rámci psychosociální pomoci a byl odborným garantem jednotlivých postupů. Důsledky a okolnosti takto závažné povodně mají silný vliv na psychiku zasažených osob a proto bylo nejprve nutné provést první psychickou pomoc, tak aby byl stabilizován jejich psychický stav a ten se již nadále nezhoršoval. Taková první pomoc byla započata ihned při záchranné akci a to přímo zasahujícími hasiči v místě události. Hlavním faktorem je zajištění bezpečí a předání zasažené osoby do další péče. V takových případech je nutné navázat kontakt a zasaženou osobu oslovit, ujistit že je již v bezpečí anebo že bude při záchrance potřeba její spolupráce. Důležité je poskytnout dostatečné informace o tom co se děje, a jaký bude další postup. Ihned po evakuaci

z místa přímého ohrožení bylo nutné zjistit zdravotní stav a postiženého předat lékařské záchranné službě, nebo zajistit transport do ACP. Po celou dobu kontaktu s postiženým se pomáhající museli držet zásad správné komunikace a dbát na důstojnost a soukromí. Po převozu do asistenčního centra byli zasažení zaregistrováni a jejich údaje byly zadány do informačního systému MicroRescue. Ten sdružuje informace o všech osobách, které mají souvislost s mimořádnou událostí, včetně zraněných, zemřelých, osob s neznámou totožností nebo rodinných příslušníků, kteří se dotazují na své blízké. Tato databáze byla doplňována mimo jiné informacemi ze zdravotnické záchranné služby a nemocnic, tak aby napomohla identifikaci neztotožněných nebo přispěla k navázání kontaktu mezi blízkými. Právě tato služba napomáhá získat a předat důležité informace, které podpoří snížení napětí a strachu, plynoucího z nejistoty. Interventi KIP týmu také poskytovali informace o události jako takové, o postupu záchranných prací a dalších následných opatřeních. Informace byly podávány jasným avšak empatickým způsobem, přičemž se interventi vyvarovali zlehčování, zamlčování nebo milosrdných lží. Průběžně aktualizované informace byly podávány po celou dobu provozu ACP a to jak na informačních tabulích, tak osobním způsobem. Zasaženým bylo také nutno vysvětlit systém fungování ACP, a jaké jim naskýtá možnosti, ale na druhou stranu jim z těchto možností nebylo nic přímo vnucováno. Obsluha ACP též vyslechla jednotlivé zasažené, aby bylo možné zjistit jejich individuální potřeby a na ty rychle a adekvátně reagovat. Podstatné nebylo pouze naslouchání, ale i přímé pozorování účastníků, ze kterého mohly vyplynout některé potřeby, aniž by si o ně sami aktivně řekli. Tomu kdo se třásl, byla nenuceně nabídnuta deka, jinému židle k posazení, dalšímu teplé tekutiny a to i přes fakt, že všichni byli předem poučeni o možnostech a vybavení ACP. Pozorování je důležité i pro zajištění bezpečí, protože reakce na stres mohou být rozličné a do jisté míry nevyzpytatelné. Důležitým aspektem podpory osob v ACP je i určitý podíl vlastní pomoci ze strany zasažených, protože angažovanost ve prospěch druhých má pozitivní vliv na zvládnutí a zpracování situace. Psycholog a členové KIP týmu po dobu svého působení identifikovali rizikové osoby (instruovaní figuranti), jež vyžadují přímou psychologickou intervenci a tu poskytovali odděleně ve zvlášť vyčleněných prostorách. Individuálně byly zasaženým oznamovány i špatné zprávy. Takové informace byly sdělovány citlivě a s vyhověním případně touze vědět víc, nebo naopak nevědět vše, nebo se to dozvědět později. Způsob komunikace měl sdělovat naději, že se situace dá zvládnout a příjemce není na vše sám. Sdělující respektoval individuální emocionální reakci, která byla důsledkem vyslechnutí obsahu, to však pouze do té míry, pokud nepřekročila hranici bezpečí pro něj nebo ostatní. Dalším

předmětem návniku byl doprovod pozůstalých k rozloučení se zemřelým. V některých případech se jednalo o součást provedení identifikace neznámé mrtvoly za přítomnosti fiktivního DVI týmu. Poslední výzkumy prokázaly předpoklad, že pokud pozůstalý zemřelého vidí, lépe přijme skutečnost, že jeho blízký skutečně zemřel a tolik se nevracejí rušivé a obtěžující myšlenky na proběhnutou událost a tolik se neprojevuje psychické vyhybání.⁵⁶ A právě možnost vidět tělo zemřelého bylo zprostředkováno v rámci psychosociální pomoci ACP. Zároveň byla poskytnuta pomoc ve formě doprovodu za dodržení stanovených pravidel. Možnost spatřit tělo blízkého byla nabídnuta interventem, avšak samotné rozhodnutí je na pozůstalém a v žádném případě nebyl do takové alternativy nucen, nebo od ní zrazován. Od odhodlání nebyl zrazován ani v případě, že tělo neslo známky poškození. Intervent nejprve s pozůstalým celou věc probral a společně zhodnotily obavy i klady, které jemu samému pomohly rozhodnutí upevnit nebo změnit. Poté se společně odebrali k místu přítomnosti zesnulého, kde si však mrtvého jako první prohlédl doprovázející a příbuznému sdělil, jak vypadá. Ještě v tomto případě byl pozůstalému věnován čas na rozhodnutí. Poté se společně odebrali k tělu a intervent příbuzného empaticky povzbudil k přirozeným projevům rozloučení. Následně proběhlo sezení, kde pozůstalý o svém zážitku hovořil.

7.5 Další služby asistenčního centra pomoci

Důležitou související službou bylo zřízení telefonického informačního centra. Informační centrum však nemělo sídlo přímo v areálu ACP, nýbrž byla využita speciálně technologicky vybavená místnost v budově Krajského ředitelství HZS. Telefonní a e-mailové kontakty byly imaginárně zveřejněny hromadnými sdělovacími prostředky a centrum přijímalo a poskytovalo volajícím nezbytné informace, jež se týkaly mimořádné události a zasažených osob. Ke zpracování informací byl i zde využit informační systém MicroRescue. Ovšem telefonicky poskytované informace byly uzpůsobeny rozsahu, který umožňovala platná legislativa o ochraně osobních údajů.

Další doplňkové služby ACP byly procvičovány pouze okrajově a v teoretické rovině, přičemž se jednalo o tlumočnické služby, zprostředkování kontaktu s pojišťovnami, pohřebními službami, právními službami, přijetí a předání humanitární pomoci a součinnost s místní samosprávou.

---

⁵⁶ BAŠTECKÁ B a kol., *Standardy psychosociální krizové pomoci a spolupráce zaměřené na průběh a výsledek*. [online] Praha: Generální ředitelství HZS ČR 2010 [cit. 2021-02-24]. Dostupné z WWW: <<https://www.hzscr.cz/soubor/standardy-pskps-prosinec2010-pdf.aspx>>.

7.6 Dílčí a zevšeobecňující výstupy kapitoly č. 7

Průběh cvičení naznačil, že koncept Asistenčního centra pomoci je tou správnou cestou pro efektivní poskytnutí psychosociální pomoci a zajištění základních potřeb nouzového přežití. Funkce ACP z pohledu psychosociální pomoci byla až na drobné nedostatky vyhodnocena jako zcela vyhovující potřebám zasažených osob. Materiální a prostorové zabezpečení vycházelo z poněkud rozšířených, dosud zaběhnutých standardů pro evakuační střediska, přičemž právě zde bude potřeba rozvinout systém přeurčených prostor, tak aby bylo v co největší míře zabezpečeno soukromí, dostatečně příjemné prostředí a klid pro provádění psychosociálních intervencí. Cvičení tímto poskytlo prostor pro zamýšlení nad doplněním a rozšířením materiálního vybavení a to nejen v oblasti mobilních zdrojů, ale také využití stávajících budov, předurčených k ochraně obyvatelstva.

Avšak je potřeba si uvědomit, že dodržení výše uvedených postupů nelze aplikovat na všechny rozsáhlé mimořádné události a je nutné reagovat na konkrétní případy. Obsah cvičení byl do bakalářské práce vybrán s ohledem na komplexnost poskytovaných dílčích úkonů. Ovšem koncept APC nebyl kupříkladu plně využit u železniční nehody v Perninku na Karlovarsku dne 7. července 2020, kdy byli zasažení rozptýleni leteckou záchrannou službou do různých i mimokrajských nemocnic a intervence v těchto případech nebyla jednotně koordinována. Taktéž nebylo možné zcela využít informační systém MicroRescue, který je subsumován do postupů pomoci pouze v některých krajích. Z tohoto důvodu bylo ztíženo sdílení informací o stavu a umístění některých zraněných, což se později projevilo jako závažný problém. ACP bylo vystavěno v Karlovarské krajské nemocnici ve velmi krátkém čase a s dostatečnou kapacitou, ale z výše uvedených důvodů bylo využito ve velmi malém podílu k množství zasažených. Ale i v takovém individuálním případě byla zasaženým a jejich blízkým poskytnuta komplexní pomoc. Diference nacvičených postupů a praktických výstupů z reálné nehody byly podnětem ke zdokonalení metodik a bude reflektována při následném cvičení či mimořádné události.

8 Komparace dílčích rozdílů a podobností pomoci

V této kapitole budou porovnány rozdíly pomoci obětem trestných činů od pomoci osob zasažených mimořádnou událostí, a to komparativním shrnutím výše uvedeného obsahu práce a aplikováním osobního pohledu autora, který mimo jiné vychází z jeho vlastních profesních zkušeností v dané oblasti.

8.1 Mechanismy vzniku a příčiny

Trestná činnost má od mimořádných událostí ve smyslu definice dle zákona o Integrovaném záchranném systému zcela jiné mechanismy vzniku a zpravidla zde chybí osoba pachatele, který s určitým úmyslem poškodí zájmy konkrétní fyzické osoby. Obětí trestného činu se nejčastěji stává osoba, která byla pachatelem záměrně nebo nahodile vybrána jako předmět útoku na její osobní integritu, majetek či jiný důležitý zájem, přičemž oběť bývá zasažena nejen v materiální, ale i psychické a emocionální rovině. Vzniká zde jasný vztah mezi osobou pachatele a obětí, byť náhodně nebo s přímým rozmyslem útočníka. V takových případech se může oběť ještě dlouho potýkat s pocity vzteku nebo strachu.

U osob zasažených mimořádnou událostí obvykle chybí osoba, která negativní situaci zapříčinila svým záměrným jednáním, a proto se takto zasažená osoba snáze dokáže vyrovnat s nezvratnou ranou osudu bez přímého vlivu volní složky někoho dalšího, byť následky mohou být stejné jako u kriminálního jednání. Avšak příčiny vzniku mimořádné události nebo průmyslové havárie mohou mimo jiné nastat i v důsledku kriminálního jednání jednotlivce či systémové chyby větší společnosti. Ale i v takových případech je takové jednání spíše nedbalostního charakteru, nikoliv záměrem někoho poškodit. Samozřejmě i zde bývá lidská psychika výrazně zasažena ve vztahu k průběhu a následkům takové události.

8.2 Prevence

Vznik viktimizace lze v pozitivním slova smyslu efektivně ovlivnit vlastním zodpovědným chováním. Známý slogan praví: „nejlepší obranou je prevence“ a proto je důležité znát rizika a způsoby jak těmto rizikům předcházet. Samozřejmě nelze nebezpečí eliminovat zcela, ale je možné jejich pravděpodobnost výrazně omezit. Příkladem lze uvést zdravé sociální prostředí, výběr méně rizikového zaměstnání, vyhýbání se nebezpečným lokalitám nebo účinné zabezpečení svého obydlí. Pomocí

k nalezení správného směru bývají preventivně výchovné programy Policie ČR, městských policíí a dalších organizací. Za prevenci je nutné samozřejmě považovat i běžnou hlídkovou činnost policie na veřejném prostranství.

Účinná prevence je základem předcházení i mimořádným událostem, katastrofám a haváriím. Zde již ale nijak nelze ovlivnit příčiny vzniku přírodních katastrof, zejména vlivem meteorologických činitelů, ovšem je možné snížit jejich následky na lidské životy, zdraví a majetky. V dnešní době již existuje jednotný systém varování a taktéž i legislativa, která omezuje rizikové chování obyvatelstva, kupříkladu stavby obydlí v zátopovém území vodních toků apod. Důležité je i dodržování závazných bezpečnostních předpisů pro podnikající fyzické a právnické osoby podnikající v rizikových oblastech, ale i pravidla pro bezpečné chování široké veřejnosti. A také v oblasti rizik mimořádných událostí existují preventivně výchovné programy a osvěta širokého obyvatelstva, zejména o požární bezpečnosti, bezpečnosti silničního provozu či první lékařské pomoci.

8.3 Laická pomoc

Laickou pomocí se rozumí okamžitá pomoc poučených profesionálů, tedy policistů, hasičů nebo záchranářů a v případě potřeby přímo navazuje na prvotní úkony po činu nebo mimořádné události. Za laickou pomoc se také považuje pomoc nejbližšího okolí, jako je rodina nebo přátelé. Zde se v obou případech, tedy u obětí trestných činů i osob zasažených mimořádnou událostí musíme řídit zcela totožnými pravidly a to bez žádných výraznějších rozdílů, samozřejmě s ohledem na konkrétní situaci a potřeby. Prvním zásadním pravidlem je zajištění pocitu bezpečí, tedy ujištění že již nic dalšího nehrozí, například že pachatel je zadržen, nebo že požár vás již nemůže ohrozit. Taktéž je vhodné poskytnout určitý komfort, například podat deku nebo tekutiny. Pro pocit bezpečí by měla být na blízku osoba, která si získá důvěru oběti. A právě zajištění pocitu důvěry je hned druhým pravidlem pro poskytování laické pomoci. Za třetí zásadní pravidlo považujeme dostatečné a šetrné poskytnutí informací. Pomáhající by měl zvolit empatický způsob komunikace a sdělit takové osobě dostupné důležité informace, nelhat ani nic nezamlčovat. Podobně by si měli počínat i oběti nejbližší, kteří by měli být oporou a tím kdo naslouchá. Vyvarovat se výčitkám a naopak posílit znaky síly a sebedůvěry. Výše uvedené zásady tedy platí jak pro oběti trestního jednání, tak v případě nehod, přírodních pohrom či jiných havárií.

8.4 Odborná pomoc

I v oblasti odborné pomoci lze spatřit obdobné principy, nicméně i výrazné odlišnosti. Důvodem rozdílů jsou zejména rozdílné mechanismy vzniku škodlivých událostí, naprostá individualita a častá latence trestných činů a tím i obtížná příprava i pomoc pomáhajících. Avšak zásadní rozdíl vidím nedostatečném zapojení orgánů veřejné správy do pomoci obětem trestných činů, tak jak je tomu již dlouhá léta u osob zasažených mimořádnou událostí. Důvody lze spatřovat zejména v tom, že mimořádné události jsou široké veřejnosti viditelné na první pohled, často zasáhnou více lidí najednou a jsou objektem zájmu médií. Pomoc osobám zasaženým mimořádnou událostí v drtivé většině nastupuje automaticky v souběhu se záchrannými a likvidačními pracemi a je téměř vždy koordinována státní organizací tedy Hasičským záchranným sborem ČR (dále jen „**HZS ČR**“), nebo orgánem místní samosprávy, tedy obcí nebo krajem. Taková pomoc je už ze své podstaty náplní povinností těchto orgánů a v nemalé míře mohou pomoci k získání i poněkud kontroverzních politických bodů volených zástupců samosprávy. Naopak individuální oběti trestných činů nejsou veřejnosti tolik na očích, a tudíž zde není tak výrazná vůle společnosti se v pomoci angažovat. Důkazem tohoto tvrzení je fakt, že prim v pomoci obětem trestných činů dlouhodobě hrají nestátní neziskové organizace a nikoliv stát samotný. Poradny pro pomoc obětem státní organizace Probační a mediační služba ČR začínají mít komplexní podobu teprve v posledních letech, ale i tak poměr věnování se pachatelům versus jejich obětem je hrubě a nespravedlivě nevyvážený. Teprve od roku 2013 existuje ucelený právní předpis, který obětem trestných činů přiznává adekvátní práva, které však velice často nejsou v praxi uplatněna. Dílem toto opomenutí práv spočívá v nedůsledném poučení o možnostech pomoci ze strany orgánů činných v trestním řízení, nicméně často dochází i k chybám v první laické pomoci, nebo nevhodnému chování vůči oběti. Taktéž nelze říci, že osoby zasažené mimořádnou událostí mají pravidla pomoci lépe legislativně upravena, ba naopak oproti obětem trestných činů zde chybí jeden stěžejní právní předpis a principy pomoci jsou zaneseny do množství právních i podzákonných předpisů.

Například finanční pomoc nelze poskytnout obdobně, jak je upraveno v zákoně o obětech trestných činů osobám zasaženým jinou mimořádnou událostí. Zde nárok vyplývá pouze velmi zřídka, tedy pokud se osoba nebo rodina dostane do prokázané

hmotné nouze a takové finanční zdroje získá za splnění specifických podmínek, tak jako jiný sociální případ. Avšak z praxe lze usoudit, že ve značné části případů dostanou takto zasažení finanční příspěvek od samosprávy, nebo ze solidarity dobrovolných dárců. Avšak i v minulosti se poskytnutí finanční pomoci stalo terčem kritiky veřejnosti, zejména v případě rozsáhlých povodní na Moravě v roce 1997, kdy zasaženým kteří neměli dostatečné pojištění nemovitosti, byla od státu vyplacena pomoc, na rozdíl od těch kteří si zodpovědně platili pojištění a měli dostatečné plnění od pojišťoven.

Z hlediska nároku na právní pomoc nelze tyto dva případy porovnávat, protože zasažený se zřídka dostává do pozice účastníka trestního řízení tak jako oběť trestného činu, byť v souvislosti s jeho postavením může požadovat určité nároky v řízení občanskoprávním. Ale i základní právní podpora je zasaženým poskytnuta v rámci podávání obecných informací ze strany pomáhajících, nebo prostřednictvím nevládních neziskových organizací či v rámci služeb asistenčního centra pomoci.

Závěr

Práce byla zaměřena zejména na charakteristiku teorie vzniku primární i sekundární viktimizace, přičemž byly zohledněny faktory plynoucí z typologie obětí a souvisejících viktimogenních faktorů. V rámci samostatných subkapitol této práce byly demonstrovány zásady komunikace a základní principy pomoci obětem, s důrazem na časté chyby, které zcela zbytečně prohlubují trauma primárně vzniklé jednáním pachatele nebo působením mimořádné události. V empirické části práce byl proveden výzkum formou řízeného rozhovoru a rozboru jednotlivých kazuistik. Dále byly výsledky komparovány z pohledu poskytování pomoci obětem trestných činů a osobám zasaženým mimořádnou událostí, a to s ohledem na odlišný mechanismus primární viktimizace a vliv většího počtu zasažených osob.

Za několik posledních desetiletí byla zaznamenána výrazná progresse v posílení práv obětí trestných činů, avšak komplexní systém pomoci je zatím značně nedokonalý a teoretické poznatky nebyly zcela převedeny do praxe. Zarážející je například fakt, že prim v pomoci obětem trestných činů drží nevládní neziskové organizace a nikoliv stát samotný. Takový princip s sebou nese známky hrubé nespravedlnosti a to zejména s ohledem na neustále posilovaná práva pachatelů trestné činnosti ve výkonu trestu odnětí svobody. V každé věznici je státem zaměstnána celá řada odborně vzdělaných psychologů, sociálních pracovníků a pedagogů, kteří intenzivně pečují o duševní zdraví a pohodu jedinců, kteří byli uvězněni pouze svým přičiněním. Proč tedy stát neinvestuje podobné úsilí o pomoc obětem takových lidí? Zvláště když právě stát má odpovědnost za bezpečnost a ochranu svých občanů před trestnou činností, která jak vidno má k dokonalosti velmi daleko. Taktéž je značný deficit profesionality v oblasti jednání s oběti u osob, které se na místo činu dostaví jako první, což nese značný dopad na samotnou oběť. Tato neutěšená situace vychází mimo jiné z personální krize orgánů veřejné správy posledních let.

O poznání lepší je situace v oblasti pomoci osobám zasažených mimořádnou událostí, kdy jsou v přímé pohotovosti postupy pro zvládání krizových situací. Paradoxně zde není oproti úmyslné kriminalitě tolik preventivních možností k předcházení příčin vzniku události, zejména meteorologických vlivů. Ale ani zde se stát neobejde bez pomoci dobrovolníků, obzvláště z řad dobrovolných hasičů a členů neziskových organizací.

Hlavním cílem práce tedy bylo demonstrovat vznik viktimizace s důrazem na závažnost různorodých doprovodných okolností.

Vedlejším cílem práce bylo popsat postupy a možnosti, jak následky viktimizace zmírnit a poukázat na související chyby a nedostatky. V rámci této části byly porovnány způsoby pomoci obětem trestných činů od osob zasažených mimořádnou událostí.

Seznam použitých zdrojů

Literární zdroje

1. BEDRNOVÁ, E., NOVÝ, I., *Psychologie a sociologie řízení*. 3., rozš. a dopl. vyd. Praha: Management Press, 2007, 798 s, ISBN 978-80-7261-169-0.
2. ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 3., upr. vyd., Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 446 s., ISBN 978-80-7380-461-9.
3. ČÍRTKOVÁ, L. *Policejní psychologie*. 4. vydání Praha: Portál, 2004, 266 s., ISBN 80-7178-931-3.
4. ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ, P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů: příručka pro pomáhající profese*. Praha: Grada, 2007, 191 s., ISBN 978-80-247-2014-2.
5. DURDÍK, T., ČÍRTKOVÁ, L., HÁKOVÁ, D., VITOUŠOVÁ, P., *Zákon o obětech trestných činů. Komentář*. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2018, 435 s. ISBN 978-80-7598-109-7
6. HENTIG, H., *The criminal & his victim: studies in the sociobiology of crime*. New York: Schocken Books, 1979, 461 s., ISBN 978-0805206142.
7. JELÍNEK, J., GŘIVNA, T. *Poškozený a oběť trestného činu z trestněprávního a kriminologického pohledu*. Praha: Leges, 2012, 256 s. ISBN 978-80-87576-39-7.
8. PORADA, V., RAK, R., *Případové studie primárního zajištění místa zásahu*. Karlovy Vary: Vysoká škola Karlovy Vary, 2015, 334 s., ISBN 978-80-87236-27-7.
9. RAK, R., *Nejnovější metody primárního zajištění místa zásahu*. Karlovy Vary: Vysoká škola Karlovy Vary, 2015, 285 s., ISBN 978-80-87236-26-0.
10. VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. *Základy kriminologie a trestní politiky*. 3. vyd. Praha: C.H. Beck, 2019, 616 s. ISBN 978-80-7400-732-3
11. VIZINOVÁ, D., PREISS M. *Psychické trauma a jeho terapie (PTSD): psychologická pomoc obětem válek a katastrof*. Praha: Portál, 1999, 158 s. ISBN 80-7178-284-x.
12. ZOUBKOVÁ, I., MOULISOVÁ, M., *Kriminologie a prevence kriminality*. Praha: Armex, 2004, 146 s., ISBN 80-86795-05-5.

Elektronické zdroje

BAŠTECKÁ B a kol., *Standardy psychosociální krizové pomoci a spolupráce zaměřené na průběh a výsledek*. Praha: Generální ředitelství HZS ČR 2010 [cit. 2021-02-24]. Dostupné z WWW:

< <https://www.hzscr.cz/soubor/standardy-pskps-prosinec2010-pdf.aspx>>.

Co je to KIP tým? [online] Praha: ADRA, o.p.s. [cit. 2021-02-24]. Dostupné z WWW: < <https://www.adra.cz/pomoc-v-cr/kip-tym>>.

KOZELKA, P., *Kdo vyhledá pomoc psychologa?*, Praha: [online]. 2017, [cit. 2021-02-18]. Dostupné z WWW:

<<http://psychoterapie-efektivne.com/kdo-vyhleda-pomoc-psychologa/>>.

MAREŠOVÁ, A., MARTINKOVÁ, M. *O významu poznání obětí trestné činnosti* [online]. Praha: Ministerstvo vnitra ČR, 2009 [cit. 2021-01-12]. 25 s.

Dostupné z WWW:

<https://www.mvcr.cz/clanek/o-vyznamu-poznavani-obeti-trestne-cinnosti.aspx>>.

MARTINKOVÁ, M. *Zkušenosti obyvatel České republiky s některými delikty- výsledky viktimologického výzkumu*. [online]. Praha: Institut kriminologie a sociální prevence, 2007 [cit. 2021-01-12]. Dostupné z WWW:

<<https://www.mvcr.cz › soubor › viktim-zkusenosti-obyvatel-cr-pdf>>.

Principy poradenské činnosti [online]. Praha: Bílý kruh bezpečí, z.s., 2009 [cit. 2021-02-23].

Dostupné z WWW: < <https://www.bkb.cz/o-nas/zakladni-principy-cinnosti/>>.

Probační a mediační služba – novinky [online]. Praha: Probační a mediační služba ČR, 2020 [cit. 2021-01-05].

Dostupné z WWW: <<https://www.pmscr.cz/novinky/>>.

Projekt restorativní justice 2019-2023 [online]. Praha: Probační a mediační služba ČR, 2019 [cit. 2021-01-20]. Dostupné z WWW:

<<https://www.pmscr.cz/restorative-justice-strategies-for-change/>>

Registr poskytovatelů pomoci obětem trestných činů [online]. Praha: Ministerstvo spravedlnosti ČR, 2017 [cit. 2021-02-25].

Dostupné z WWW: <<https://justice.cz/web/msp/rozvoj-sluzeb-pro-obeti-trestne-cinnosti?clanek=registr-poskytovatelu-pomoci-obetem-trestnych-cinu>>.

Stali jste se obětí trestného činu? Probační a mediační služba Vám nabízí pomoc. [online]. Praha: Probační a mediační služba ČR, 2019 [cit. 2021-02-25]. Dostupné z WWW:

<https://www.pmscr.cz/images/clanky/PMS_pohled_cz_A5_obeti_obecny.pdf>.

Školení odborníků BKB [online]. Praha: Bílý kruh bezpečí, [cit. 2021-01-20].

Dostupné z WWW: <<https://www.bkb.cz/pro-odborniky/kurzy/>>

Legislativní dokumenty

1. ČESKO. Zákon č. 137/2001 Sb. Zákon o zvláštní ochraně svědka a dalších osob v souvislosti s trestním řízením a o změně zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů. [online]. [vid. 2014-01-01] Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2001-137>>.
2. ČESKO. Zákon č. 108/2006 Sb. o sociálních službách. In: Zakonyprolidi.cz [online]. Praha: [vid. 2019-07-01].
3. ČESKO. Zákon č. 45/2013 Sb. o obětech trestných činů a o změně některých zákonů (zákon o obětech trestných činů). [online]. [vid. 2017-04-01] Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-45>>.
4. ČESKO. Zákon č. 141/1961 Sb. o trestním řízení soudním (trestní řád), [online]. [vid. 2021-01-01] Dostupné z WWW: <<https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1961-141>>.

Ostatní zdroje

Metodika zřízení asistenčního centra pomoci, Karlovy Vary: Hasičský záchranný sbor Karlovarského kraje, 2018 [neveřejný dokument].

Metodika zřízení evakuačního střediska, Karlovy Vary: Hasičský záchranný sbor Karlovarského kraje, 2016 [neveřejný dokument].

POLANSKÁ, A.– *Aktivní střelec, činnost SPIS – PEER a intervenční podpora FNO Ostrava 10.12.2019*. přednáška konference ochrany obyvatelstva SPBI, Ostrava 2020. [osobní účast]

Seznam zkratek

ACP – Asistenční centrum pomoci

BKB – Bílý kruh bezpečí z.s.

DVI tým – Tým specialistů vyškolených na identifikaci obětí hromadných neštěstí

GŘ HZS ČR – Generální ředitelství hasičského záchranného sboru České republiky

HZS ČR – Hasičský záchranný sbor České republiky

HZS KVK – Hasičský záchranný sbor Karlovarského kraje

KIP tým – Krizový intervenční psychosociální tým

PMS – Probační a mediační služba ČR

SPIS – Systém psychosociální intervenční služby